

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В.Н. КАРАЗІНА**

Факультет геології, географії, рекреації і туризму

Кафедра фізичної географії та картографії

До захисту допустити
Зав. кафедри _____ доцент **Анатолій БАЙНАЗАРОВ**
« _____ » _____ 2025 р.

**ОЦІНКА ПРИРОДНО-РЕКРЕАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ
ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ ДЛЯ РОЗВИТКУ ОЗДОРОВЧОГО ТУРИЗМУ
КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРА**

Виконав: студент 4-го курсу д.ф.н,
групи ГФ- 41
спеціальність: 106 Географія
освітня програма: Фізична географія,
моніторинг і кадастр природних ресурсів
Антон Віталійович СУМІН
Науковий керівник:
доц. к.геогр.н. Анастасія КЛЄЩ

Кваліфікаційна робота захищена з оцінкою

Голова ЕК **Валентина РЕДІНА**

Секретар ЕК **Тетяна БУЛГАКОВА**
« _____ » _____ 2025 р.

Харків – 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНКИ ПРИРОДНО-РЕКРЕАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ДЛЯ ОЗДОРОВЧОГО ТУРИЗМУ.....	5
1.1. Поняття природно-рекреаційного потенціалу та його складові	5
1.2. Методи оцінки природно-рекреаційного потенціалу.....	17
1.3. Поняття оздоровчого туризму та вплив природних ресурсів на його розвиток.....	20
РОЗДІЛ 2 ПРИРОДНО-РЕКРЕАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	24
2.1. Фізико-географічна характеристика Чернівецької області.....	24
2.2. Передумови для розвитку оздоровчого туризму в Чернівецькій області.....	30
2.3. Екологічний стан та його вплив на рекреаційний потенціал на території дослідження.....	36
РОЗДІЛ 3 ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ОЗДОРОВЧОГО ТУРИЗМУ В ЧЕРНІВЕЦЬКІЙ ОБЛАСТІ.....	40
3.1. Сучасний стан рекреаційної інфраструктури та туристичних об'єктів.....	40
3.2. Аналіз передумов розвитку оздоровчого туризму в Чернівецькій області.....	45
3.3. Напрями вдосконалення та перспективи розвитку оздоровчого туризму.....	53
ВИСНОВКИ.....	59
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	61

ВСТУП

У сучасних умовах трансформації економіки та зростання ролі екологічного фактору у всіх сферах життєдіяльності особливої актуальності набуває використання природних ресурсів у рекреаційно-оздоровчих цілях. Потреба у відновленні здоров'я, зниженні рівня урбанізаційного стресу, популяризація активного способу життя та екологічного туризму стимулюють розширення туристичних послуг, орієнтованих на природне середовище. Одним із ключових напрямів сучасного туризму стає оздоровчий туризм, що базується на залученні кліматичних, водних, мінерально-сировинних та ландшафтно-естетичних ресурсів території. У цьому контексті особливого значення набуває оцінка природно-рекреаційного потенціалу окремих регіонів, які мають сприятливі умови для розвитку відповідної інфраструктури та формування привабливого туристичного продукту.

Чернівецька область – компактний, але надзвичайно різноманітний у природно-географічному плані регіон, що розташований на південному заході України. Її територія поєднує рівнинні та гірські ландшафти, багата на мінеральні джерела, лікувальні грязі, чисті річкові води, ліси та помірно-континентальний клімат з помітним впливом гірських циркуляцій повітря. Крім того, область має вигідне прикордонне положення та розгалужену мережу населених пунктів, що забезпечує хорошу транспортну доступність рекреаційних об'єктів. Проте, незважаючи на такий потенціал, розвиток оздоровчого туризму в регіоні потребує комплексного наукового обґрунтування, включно з просторовим аналізом, екологічною оцінкою та визначенням перспектив використання природних ресурсів у туристичних цілях.

Метою даної дипломної роботи є оцінка природно-рекреаційного потенціалу Чернівецької області для розвитку оздоровчого туризму шляхом виявлення, систематизації та просторового аналізу природних компонентів, що можуть бути задіяні в рекреаційній діяльності.

Для досягнення поставленої мети передбачено виконання таких **завдань**:

1. Розкрити зміст поняття природно-рекреаційного потенціалу та оздоровчого туризму, охарактеризувати його складові;
2. Провести оцінку стану основних природних ресурсів області (кліматичних, гідрологічних, ландшафтних, біотичних);
3. Визначити сучасний рівень розвитку туристичної інфраструктури та потенційні напрями вдосконалення туристичного комплексу області;
4. Побудувати схему інтерактивної карти оздоровчого туризму як інструменту просторового планування.

Об'єктом дослідження є природно-рекреаційний потенціал території як ресурс для розвитку туризму.

Предметом дослідження виступає структура, стан та можливості використання природних ресурсів Чернівецької області в оздоровчо-рекреаційній діяльності.

Методологічною основою дослідження є загальнонаукові та спеціальні географічні методи: аналіз і синтез літературних джерел, картографічний метод, метод геоінформаційного моделювання, оцінка екологічного стану, SWOT-аналіз, а також метод експертної оцінки природних ресурсів.

Практичне значення дипломної роботи полягає в обґрунтуванні напрямів сталого розвитку оздоровчого туризму на основі інтегрованого використання природного потенціалу Чернівецької області та створення інструменту (інтерактивної карти) для планування туристичних маршрутів і об'єктів. Отримані результати можуть бути використані органами місцевого самоврядування, туристичними операторами, освітніми установами та інвесторами.

Робота складається з загальний 64 сторінок, складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку бібліографії, що нараховує 46 найменувань. Робота включає 3 таблиці, 12 рисунків тощо.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНКИ ПРИРОДНО-РЕКРЕАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ

1.1. Поняття природно-рекреаційного потенціалу та його складові

У сучасній географічній науці поняття природно-рекреаційного потенціалу трактується як інтегральна категорія, що відображає сукупність природних умов і ресурсів, здатних забезпечити відпочинок, оздоровлення та відновлення життєвих сил населення в межах певної території. Це поняття розглядається у контексті рекреаційної географії, ландшафтознавства, екології туризму та просторового планування. Як зазначає О. П. Шаблій, природно-рекреаційний потенціал – це "сукупність природних ресурсів території, які придатні для рекреаційної діяльності і можуть бути використані для задоволення фізичних, духовних, естетичних потреб людини" [1].

Іншими словами, природно-рекреаційний потенціал охоплює не тільки природні ресурси в їхньому фізичному значенні, а й функціональні можливості території щодо організації оздоровчого та пізнавального туризму, активного відпочинку, профілактичного лікування та еколого-освітньої діяльності.

За словами Н. А. Мироненка та І. Т. Твердохліба, це "сукупність властивостей природного середовища, що мають рекреаційне значення і можуть бути використані для забезпечення різних видів відпочинку за умови їхнього раціонального використання" [2]. Таке трактування акцентує увагу на екологічній доцільності використання ресурсів та важливості збереження середовища при їх туристичному освоєнні.

Природно-рекреаційний потенціал розглядається не лише як фізична наявність ресурсів, але й як функціональна здатність території до їх освоєння та раціонального використання. Він охоплює різні компоненти природного середовища, зокрема клімат, рельєф, водні ресурси, ландшафтну

різноманітність, флору і фауну, які можуть бути привабливими для рекреантів. Наприклад, у гірських районах Карпат активне використання отримали гірськолижні схили, чисте повітря та мінеральні джерела, що слугують основою для створення курортних зон. На Поліссі високим потенціалом для екологічного та оздоровчого туризму є ліси, річкові системи та відносно низький рівень антропогенного навантаження.

Поняття природно-рекреаційного потенціалу пов'язане з якістю навколишнього природного середовища. Рекреаційна цінність території суттєво знижується при несприятливому екологічному стані – наявності забруднення повітря, вод, ґрунтів або деградації природних ландшафтів. З іншого боку, території з високим рівнем екологічної безпеки, мальовничими пейзажами, чистими річками та лісами є привабливими як для масового, так і для спеціалізованого туризму (наприклад, екотуризму, агротуризму, бальнеологічного туризму).

У структурі природно-рекреаційного потенціалу можна виділити декілька ключових компонентів та представити їх у якості схеми (рис. 1.1.).

Рис. 1.1. Компоненти структури природно-рекреаційного потенціалу

Кліматичні ресурси є одним із ключових компонентів природно-рекреаційного потенціалу території, оскільки вони визначають комфортність перебування людей у певному регіоні, сезонність і тривалість рекреаційного періоду, а також сприяють формуванню спеціалізованих форм оздоровчого та туристичного використання природного середовища. Вони охоплюють сукупність кліматичних умов, які є сприятливими або допустимими для відпочинку, лікування та оздоровлення населення.

Основними показниками кліматичних ресурсів, що мають рекреаційне значення, є температура повітря, тривалість сонячного освітлення, відносна вологість, кількість опадів, швидкість і напрям вітру, атмосферний тиск, кількість безморозних днів тощо. Залежно від поєднання цих факторів формується загальний комфорт мікроклімату, що впливає на психофізіологічний стан людини. Найбільш сприятливими для рекреаційної діяльності вважаються умови з помірними температурами влітку, достатньою інсоляцією, відсутністю різких коливань погодних параметрів та мінімальним ризиком стихійних метеорологічних явищ.

Важливим аспектом кліматичних ресурсів є інсоляційний потенціал, тобто кількість сонячного світла, що надходить на поверхню землі протягом року. Він має особливе значення для розвитку санаторно-курортного лікування, зокрема в напрямі геліотерапії. У регіонах із великою кількістю сонячних днів (наприклад, Південне узбережжя Криму, Закарпаття, Південна Буковина) створюються сприятливі умови для функціонування сезонних курортів, зокрема дитячих та кардіологічних (рис. 1.2.).

Також кліматичні умови впливають на формування природно-лікувального клімату – особливого мікроклімату, що має позитивний вплив на здоров'я людини. Наприклад, гірське повітря, насичене фітонцидами хвойних дерев, низькою вологістю та пониженим атмосферним тиском, має виражену оздоровчу дію при лікуванні захворювань органів дихання та нервової системи.

Саме тому гірські райони Українських Карпат, включно з Чернівецькою областю, широко використовуються для створення курортів кліматолікування.

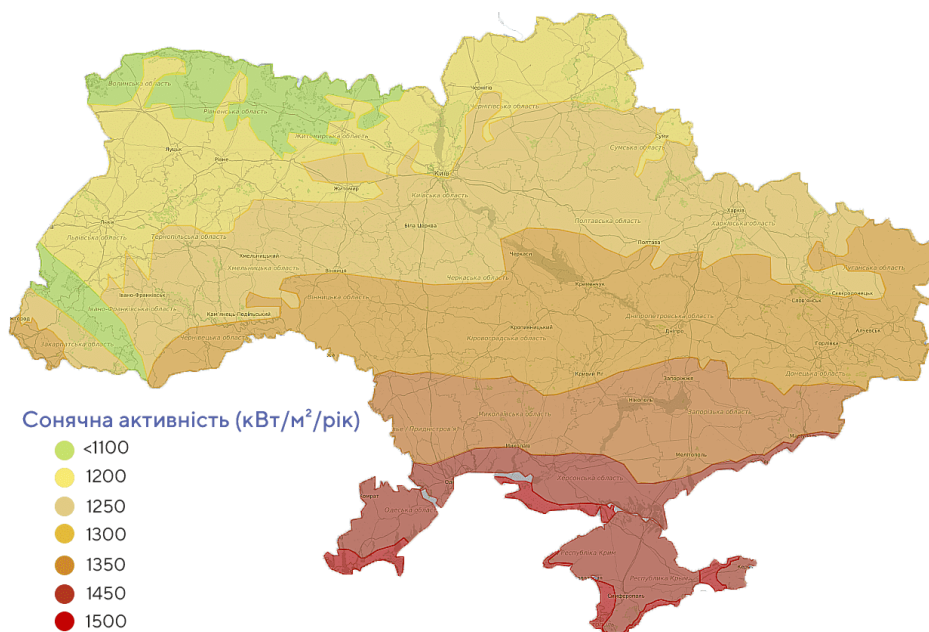

Рис. 1.2. Інсоляція території України

Крім того, кліматичні ресурси мають велике значення для формування рекреаційної сезонності. У регіонах з континентальним або помірно-континентальним кліматом чітко виражені літній і зимовий рекреаційні сезони. Це дозволяє розвивати як літні види відпочинку (пішохідний, водний, екологічний туризм), так і зимові (лижний спорт, санаторно-курортне лікування в умовах снігового покриву, зимовий гірський туризм). У свою чергу, тривалість і стабільність сезону прямо залежать від кліматичних параметрів – середньодобової температури, стійкості снігового покриву, тривалості морозного періоду.

Таким чином, кліматичні ресурси виступають не лише як фоновий природний фактор, а як базисна складова для створення комфортного та ефективного рекреаційного середовища. Їх оцінка є необхідною передумовою для планування туристичної діяльності, зокрема при виборі місця для розміщення санаторіїв, курортів, баз відпочинку та інших оздоровчих об'єктів.

Урахування кліматичних характеристик дозволяє забезпечити адаптацію туристичних послуг до потреб різних категорій відпочивальників, сприяти сезонному завантаженню інфраструктури та мінімізувати ризики, пов'язані з екстремальними метеорологічними умовами.

Гідрологічні ресурси становлять одну з ключових складових природно-рекреаційного потенціалу території, оскільки вони безпосередньо впливають на можливості організації оздоровчої, лікувальної, спортивно-туристичної та пізнавальної рекреаційної діяльності. До гідрологічних ресурсів належать поверхневі та підземні води – річки, озера, водосховища, джерела мінеральних вод, термальні та геотермальні води, лікувальні грязі, болота та водно-болотні угіддя.

Насамперед, поверхневі води, зокрема річки та озера, є привабливими об'єктами для організації відпочинку біля води, пляжного туризму, водних видів спорту (плавання, байдарковий туризм, рибальство), а також екологічного туризму. Наявність сприятливих умов для купання, водних прогулянок та кемпінгу підвищує рекреаційну цінність території, особливо в літній період. Річки забезпечують природну вентиляцію територій, сприяють зниженню температури повітря в спекотну погоду, а також формують мальовничі пейзажі, що мають високу естетичну привабливість.

Особливе місце в структурі гідрологічних ресурсів посідають мінеральні та термальні води, які використовуються з лікувальною метою в рамках бальнеологічного туризму. В Україні відомі родовища мінеральних вод різного типу – сульфатні, хлоридні, гідрокарбонатні, залізисті, кремнієві тощо. Їхнє застосування поширене у санаторно-курортному лікуванні хвороб травної системи, опорно-рухового апарату, серцево-судинної, сечостатевої системи. Території, багаті на мінеральні води, є базою для створення курортів (наприклад, Моршин, Трускавець, Східниця), а також перспективних оздоровчих кластерів у межах регіонів з відповідними умовами (рис. 1.3.).

Рис. 1.3. Використання мінеральних вод у рекреаційній діяльності

Також значення мають підземні води, зокрема термальні джерела, які можуть використовуватись не лише в лікувально-профілактичних, але й у енергетичних цілях (як джерело тепла), а також для створення відкритих басейнів з гарячою водою, що приваблюють туристів у холодну пору року. Це особливо актуально в умовах гірських і передгірських районів, де поєднання кліматичних та гідрологічних факторів забезпечує унікальні рекреаційні умови.

У деяких регіонах, зокрема у передгір'ях Карпат, для рекреаційних цілей активно використовуються лікувальні грязі та торфи, які формуються в болотних або озерних умовах. Вони містять велику кількість біологічно активних речовин і мають широкий спектр застосування в медичній та курортній практиці.

Варто також згадати болота й водно-болотні угіддя, які, незважаючи на певні обмеження щодо прямого використання, мають велике значення для екологічного туризму, спостереження за дикою природою, збереження біорізноманіття та кліматичного регулювання. Водно-болотні комплекси часто виступають осередками охоронюваних територій, зокрема Рамсарських угідь, і є цінними не лише з рекреаційного, але й з освітньо-наукового погляду.

Таким чином, гідрологічні ресурси становлять універсальний природний чинник, який сприяє розвитку різних типів рекреаційної діяльності: від масового водного відпочинку до спеціалізованого санаторно-курортного лікування та екоосвіти. Їхня оцінка як частини природно-рекреаційного потенціалу повинна враховувати якість води, доступність джерел, екологічний стан водних об'єктів, сезонні особливості їх використання, а також відповідність санітарно-гігієнічним нормам. Раціональне використання гідрологічних ресурсів сприяє не лише економічному розвитку регіонів, але й підвищенню рівня життя населення та збереженню водно-природних комплексів у довгостроковій перспективі.

Ландшафтно-естетичні ресурси є надзвичайно важливою складовою природно-рекреаційного потенціалу, оскільки саме вони формують емоційне сприйняття території, визначають її привабливість для туристів та відпочивальників, а також виступають основою для розвитку пізнавального, фототуризму, художньо-естетичної діяльності, психологічної реабілітації. На відміну від суто ресурсних характеристик (водних, кліматичних, мінеральних тощо), ландшафтно-естетичні ресурси базуються на зоровому, емоційному і культурному сприйнятті природного середовища.

Ці ресурси охоплюють композиційну цілісність природного ландшафту, вираженість рельєфу, контрастність форм, наявність мальовничих краєвидів, водоспадів, ущелин, оглядових точок, гармонійне поєднання природних компонентів – води, лісу, гір, відкритих просторів. Велике значення мають панорамні властивості території, які створюють естетичну цінність завдяки гребеням, долинам, скелям, видимим горизонтам. Такі місця традиційно стають популярними локаціями для екскурсій, фототурів, художньої та дослідницької діяльності.

Естетична привабливість території базується також на сезонній змінності ландшафтів, коли різні пори року по-різному розкривають красу природи – осінні кольори листяних лісів, весняне цвітіння гірських полонин, снігові ландшафти взимку. Це створює підґрунтя для всесезонного туризму та

організації різноманітних заходів (фестивалів, пленерів, екологічних акцій), що базуються на привабливості природного середовища.

Окреме значення мають унікальні геоморфологічні утворення (камені-гіганти, карстові печери, природні арки, тераси), які мають не лише естетичну, але й наукову, культурну та сакральну цінність. Багато з них є об'єктами природно-заповідного фонду, відомими туристичними пам'ятками, джерелами легенд і переказів. Прикладами таких утворень є Кам'яне село на Житомирщині, Скелі Довбуша в Івано-Франківській області, печера Оптимістична в Тернопільській області.

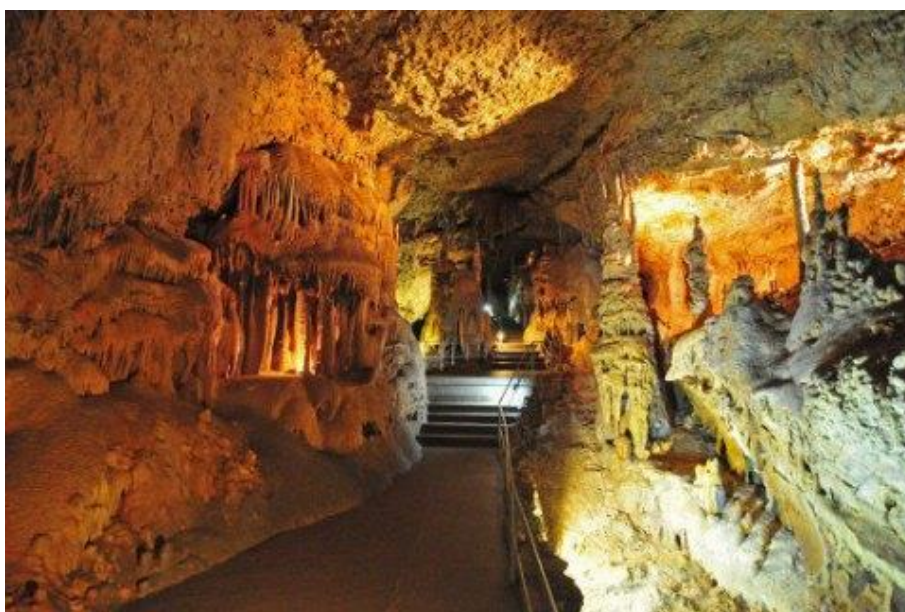

Рис. 1.4. Печера Оптимістична як приклад ландшафтно-естетичних ресурсів

Також варто враховувати антропогенно-природні ландшафти, де гармонійно поєднуються природні і культурні елементи: терасові виноградники, гірські села, традиційна архітектура, сільські ландшафти з мальовничими полями, садами і водними об'єктами. Такі території є цінними для розвитку сільського, агро- та етнотуризму, оскільки зберігають автентичність та неповторність культурного простору.

Ландшафтно-естетичні ресурси також мають реабілітаційне значення – перебування у мальовничих природних умовах сприяє зниженню рівня стресу,

відновленню психологічної рівноваги, покращенню загального емоційного стану людини. У зв'язку з цим усе більшої популярності набувають практики «тихого туризму», лісотерапії (сінрін-йоку), медитації на природі, які базуються саме на естетичному впливі ландшафту.

Отже, ландшафтно-естетичні ресурси є не тільки візуальним тлом для рекреаційної діяльності, а повноцінним функціональним компонентом природно-рекреаційного потенціалу. Вони визначають рівень привабливості території, формують її образ у свідомості туристів, підвищують конкурентоспроможність рекреаційних об'єктів та створюють базу для екологічно орієнтованих форм відпочинку. Збереження, охорона та грамотне використання естетичних властивостей ландшафтів є важливим завданням у контексті сталого розвитку туризму та просторового планування.

Флористичні та фауністичні ресурси становлять важливу екологічну та естетичну складову природно-рекреаційного потенціалу території. Їхня цінність полягає не лише у біологічному різноманітті як такому, а й у створенні сприятливих умов для рекреаційної діяльності, екоосвіти, розвитку екотуризму, спостереження за дикою природою, фотополювання, наукових експедицій, освітніх маршрутів тощо. Біота – жива складова ландшафту – є надзвичайно важливим чинником емоційного сприйняття природного середовища, а також фізіологічного й психологічного впливу на людину.

Флористичні ресурси охоплюють різноманіття дикорослої рослинності – від трав'яного покриву до лісових масивів, зокрема цінні лісові формації, лучні екосистеми, реліктові види, лікарські рослини. Наявність зелених масивів, зокрема хвойних і листяних лісів, забезпечує очищення повітря, насичення його фітонцидами, створення затінку, зниження температури повітря влітку, що позитивно впливає на фізичне самопочуття людини. Особливо важливими є флористичні комплекси, які зберігають природну автентичність: букові праліси Карпат, мішані ліси Поділля, дубові гаї Лісостепу.

Флористичне різноманіття є основою для ботанічного туризму – спеціалізованої форми екологічного туризму, що передбачає спостереження за рослинним світом, зокрема за періодами цвітіння, вивчення лікарських або ендемічних видів, участь у волонтерських акціях зі збереження рідкісної флори. У національних парках і ботанічних заказниках часто прокладають тематичні стежки, що дозволяють ознайомити туристів з флористичним багатством певної місцевості.

Фауністичні ресурси, у свою чергу, охоплюють дикі види тварин, птахів, комах, амфібій, які мають естетичну, наукову, освітню або оздоровчу цінність. Їхня присутність у природному середовищі створює передумови для розвитку спостережного туризму, зокрема орнітологічного, зоологічного, сафарі-турів (у європейському розумінні – безконтактних, екологічно відповідальних). Одним із прикладів є організація орнітологічних маршрутів на базі водно-болотних угідь, де концентрується велика кількість перелітних птахів, або у лісових масивах, де мешкають хижі птахи, олені, кабани, лосі.

Наявність черезсмужних або рідкісних видів (включених до Червоної книги України) також підвищує туристичну та природоохоронну цінність території. Спостереження за дикими тваринами у природному середовищі сприяє розвитку відповідального ставлення до природи та підвищенню екологічної свідомості громадян. У деяких регіонах України (Карпати, Полісся, Поділля) організовуються просвітницькі екологічні маршрути, що акцентують увагу на захисті фауни і сприяють популяризації охоронних заходів.

Важливо, що флористичні та фауністичні ресурси не функціонують ізольовано – вони тісно пов'язані з іншими компонентами природно-рекреаційного потенціалу, зокрема з ландшафтною структурою, кліматичними умовами, гідрологічним режимом території. Вони створюють природне середовище, яке забезпечує екосистемні послуги, зокрема рекреаційні, оздоровчі, естетичні та культурні, які активно використовуються в туризмі.

Таким чином, флористичні та фауністичні ресурси не тільки підвищують привабливість території для рекреантів, а й формують важливу екологічну й культурну складову сталого туризму. Збереження біорізноманіття, підтримка природного балансу, інтеграція елементів живої природи у рекреаційні маршрути – все це є основою екологічно відповідального освоєння природно-рекреаційного потенціалу територій.

Екологічний стан природного середовища є важливою умовою реалізації природно-рекреаційного потенціалу території. Він визначає рівень безпеки, комфортності та привабливості середовища для відпочинку, оздоровлення й туризму, а також довгострокову стійкість функціонування рекреаційної інфраструктури. За сучасного стану антропогенного тиску, зростання урбанізації, розвитку транспорту, промисловості й аграрного сектору, екологічна ситуація часто стає визначальним фактором, який або сприяє, або обмежує туристичне освоєння територій.

Екологічний стан включає сукупність характеристик, що відображають ступінь чистоти повітря, води, ґрунтів, біотичного середовища, а також рівень антропогенного навантаження на ландшафти. Чим вищий рівень природної збереженості екосистем і нижча концентрація шкідливих речовин у навколишньому середовищі, тим більша рекреаційна цінність території. Екологічно чисті території асоціюються у свідомості населення з оздоровленням, відновленням психоемоційного стану, втечею від урбаністичного шуму й техногенних загроз.

Найбільш поширеними негативними екологічними факторами, які знижують природно-рекреаційний потенціал, є:

- забруднення атмосферного повітря викидами від транспорту, промислових об'єктів, ТЕС;
- забруднення водотоків стічними водами та агрохімікатами;
- деградація ґрунтів унаслідок ерозії, засолення, техногенного впливу;

- зменшення площ природних ландшафтів через розбудову, вирубку лісів, порушення русел річок;
- зниження біорізноманіття, порушення екосистемного балансу.

Ці чинники можуть не лише погіршити умови відпочинку, а й призвести до зниження довіри до туристичних продуктів і зменшення туристичного потоку. У цьому контексті важливо оцінювати екологічну стійкість території, яка визначається її здатністю витримувати рекреаційне навантаження без втрати функціональності природних систем.

Водночас існують приклади успішного використання територій із відносно високим рівнем рекреаційного навантаження завдяки впровадженню природоохоронних заходів – створенню національних природних парків, регіональних ландшафтних парків, екологічних коридорів, зон регульованої рекреації. Рекреаційне зонування, організація екостежок, заборона на використання транспорту чи хімікатів у заповідних зонах – усе це сприяє збереженню екологічної рівноваги та дозволяє здійснювати сталий туризм.

Особливу увагу також слід приділяти екологічній інформованості туристів, які мають розуміти вплив своєї присутності на природу та дотримуватись принципів відповідальної поведінки. У багатьох країнах світу активно розвивається концепція «зеленого туризму», який передбачає мінімізацію впливу на довкілля, підтримку місцевих громад і екологічну сертифікацію об'єктів інфраструктури.

Таким чином, екологічний стан середовища є не лише умовою збереження природних ресурсів, а й визначальним критерієм при оцінці придатності території для рекреаційного використання. Території з високим рівнем екологічної якості мають вищу цінність для розвитку оздоровчого туризму, зокрема в сучасних умовах, коли попит на екологічно безпечний відпочинок значно зріс. Забезпечення екологічної стійкості має бути пріоритетом при стратегічному плануванні туристичних кластерів і управлінні рекреаційною діяльністю на регіональному рівні.

Отже, комплексна оцінка природно-рекреаційного потенціалу передбачає врахування усіх зазначених компонентів, а також їхньої синергії. Наприклад, у випадку Чернівецької області поєднання сприятливого клімату, лісистих схилів Карпат, джерел мінеральних вод і наявності традиційних ландшафтів створює унікальні передумови для розвитку оздоровчого туризму різних напрямів – від санаторно-курортного до сільського.

Таким чином, природно-рекреаційний потенціал є багатоаспектною та динамічною категорією, яка потребує комплексного дослідження та раціонального використання. Його правильне планування та оцінка є основою для сталого розвитку туристичної галузі, збереження природного середовища та підвищення якості життя населення.

1.2. Методи оцінки природно-рекреаційного потенціалу

Оцінка природно-рекреаційного потенціалу є важливим етапом у розробці стратегій розвитку оздоровчого туризму, плануванні просторового використання територій та формуванні туристичних продуктів. Її мета полягає у визначенні кількісних і якісних характеристик природних умов і ресурсів, які придатні для рекреаційного та оздоровчого використання, а також у виявленні територіальних відмінностей і рівня привабливості різних ландшафтів. Серед основних методичних підходів до оцінки природно-рекреаційного потенціалу виокремлюють картографо-аналітичний, бальний (рейтингово-бальний), експертний, інтегральний (комплексний), геоінформаційний (ГІС-аналіз), медико-кліматичний.

Картографо-аналітичний метод передбачає використання тематичних карт (фізико-географічних, кліматичних, гідрологічних, ґрунтових, ландшафтних) з подальшим аналізом просторового поєднання природних умов. На основі цього здійснюється синтезована оцінка придатності територій для оздоровчої діяльності. Картографічне моделювання дозволяє виділити найбільш

перспективні зони для створення санаторіїв, туристичних баз, лікувально-оздоровчих комплексів.

Бальний метод полягає в кількісному оцінюванні окремих природних компонентів шляхом присвоєння їм балів за визначеною шкалою (наприклад, від 1 до 5 або від 1 до 10). Оцінюються кліматичні умови, рельєф, водні ресурси, ландшафтна привабливість, екологічний стан, флора і фауна. Після цього здійснюється підсумкове ранжування територій за сумою балів. Метод дозволяє порівняти об'єкти між собою та визначити їх рекреаційну цінність у відносних числових показниках.

Експертний метод базується на залученні фахівців (екологів, географів, медиків, туристичних менеджерів) до оцінки територій на основі їхньої професійної думки. Метод використовується, коли недостатньо статистичних або картографічних даних, або коли оцінюються складні категорії, такі як естетична привабливість чи психологічна комфортність. Його перевагою є врахування суб'єктивних, але важливих факторів, проте він вимагає обґрунтованості та уніфікованих критеріїв оцінювання.

Інтегральний підхід передбачає поєднання кількох методів (бального, експертного, картографічного) для всебічної оцінки території. Створюються узагальнюючі показники – індекси природно-рекреаційного потенціалу, які дозволяють порівнювати великі регіони між собою. Цей метод є найбільш ефективним при плануванні національних і регіональних програм розвитку туризму.

Застосування геоінформаційних систем дозволяє здійснювати просторовий аналіз великих обсягів даних, будувати цифрові моделі територій, оцінювати доступність, накладати зони екологічних обмежень. ГІС-аналіз активно використовується у створенні карт придатності територій для оздоровчого туризму, прогнозуванні впливу антропогенних чинників, розробці сценаріїв просторового планування.

Медико-кліматичний метод враховує вплив природних умов (температура, вологість, сонячне випромінювання, барометричний тиск) на здоров'я людини. Зокрема, визначається лікувальна цінність клімату, мінеральних вод, грязей. Застосовується у проектуванні бальнеологічних курортів, профільних санаторіїв та кліматичних станцій.

Всі ці методи мають свої переваги та недоліки, які зібрані у загальну таблицю (табл. 1.1.).

Таблиця 1.1.

**Методи оцінки природно-рекреаційного потенціалу для потреб
оздоровчого туризму**

Метод оцінки	Суть методу	Переваги	Недоліки
Картографо-аналітичний	Аналіз тематичних карт природних умов з метою визначення просторових закономірностей	Візуалізація даних, наочність, просторовий аналіз	Потреба в якісному картографічному матеріалі, значні трудозатрати
Бальна (рейтингово-бальна)	Оцінювання природних компонентів за шкалою балів та підсумкове ранжування	Універсальність, простота в застосуванні, можливість порівняння територій	Суб'єктивність у виборі шкали оцінювання, обмежена точність
Експертна	Залучення фахівців для якісної оцінки за визначеними критеріями	Урахування складноформалізованих факторів, зручність при нестачі даних	Суб'єктивність оцінок, залежність від компетентності експертів
Інтегральна (комплексна)	Комбінація кількох методів з формуванням узагальнюючого індексу	Найбільш об'єктивна та всебічна оцінка, зручність для стратегічного планування	Складність реалізації, потреба у великих обсягах даних
Геоінформаційна (ГІС-аналіз)	Просторове моделювання й оцінка потенціалу за допомогою ГІС-технологій	Точність, інтеграція різних шарів даних, можливість автоматизації	Високі технічні вимоги, потреба у спеціальному програмному забезпеченні
Медико-кліматичний	Аналіз впливу природних умов на здоров'я людини	Орієнтація саме на оздоровчий ефект, наукове обґрунтування лікувального туризму	Наявність медичних та кліматичних даних, вузька спеціалізація

Залежно від мети дослідження, масштабу аналізу та доступності даних, зазначені методи можуть використовуватися окремо або в поєднанні. Важливо, що для оздоровчого туризму оцінка повинна включати не лише потенціал природного середовища, але й ступінь його збереженості, екологічну безпеку, а також наявність супутньої інфраструктури (доріг, житла, медичних закладів).

Таким чином, методи оцінки природно-рекреаційного потенціалу є основою науково обґрунтованого територіального планування рекреаційної діяльності. Вони дозволяють виявити найперспективніші ділянки для розвитку оздоровчого туризму, здійснити оптимізацію просторової структури туристичних об'єктів і сформулювати регіональну політику сталого використання природних ресурсів.

1.3. Вплив природних ресурсів на розвиток оздоровчого туризму

Оздоровчий туризм є однією з найважливіших і найстабільніших форм рекреаційної діяльності, що спрямована на зміцнення здоров'я, відновлення життєвих сил, профілактику захворювань та покращення психофізіологічного стану людини. У сучасному розумінні оздоровчий туризм охоплює не лише лікувальні поїздки до курортів, а й широкий спектр заходів, пов'язаних з активним відпочинком, перебуванням на природі, використанням природних лікувальних чинників у профілактичних цілях.

Серед основних ознак оздоровчого туризму виокремлюють такі: тривале перебування у природному середовищі; використання природних ресурсів з лікувальною чи відновлювальною метою; спрямованість на зміцнення здоров'я без медичного втручання або з мінімальним його рівнем; наявність відповідної інфраструктури (санаторії, профілакторії, реабілітаційні центри, лікувально-оздоровчі комплекси). Такий вид туризму має сезонний, але часто й цілорічний характер, особливо в регіонах, де поєднуються кліматичні, гідромінеральні та ландшафтні переваги.

Розвиток оздоровчого туризму безпосередньо залежить від наявності, якості та поєднання **природних ресурсів**, які можуть бути використані в оздоровчій діяльності. Такі чинники були узагальнені та представлені у вигляді таблиці (табл. 1.2.).

Таблиця 1.2.

Вплив природних ресурсів на види оздоровчого туризму

Тип природного ресурсу	Основні характеристики	Види оздоровчого туризму, що базуються на ресурсі
Кліматичні умови	Температура повітря, інсоляція, вологість, атмосферний тиск, чистота повітря	Кліматолікування, геліотерапія, аероіонізація, загальні оздоровчі програми
Мінеральні води	Хімічний склад: сульфатні, хлоридні, гідрокарбонатні, залізисті води	Бальнеологічний туризм, санаторно-курортне лікування
Лікувальні грязі	Торфові, сапропелеві, мулові грязі з вмістом мінералів і органіки	Пелоїдотерапія, лікування опорно-рухової системи, реабілітація після травм
Термальні джерела	Підземні джерела з підвищеною температурою, часто з мінеральним складом	Термальні курорти, СПА-туризм, реабілітаційні програми в зимовий період
Лісові ландшафти	Фітонциди, кисень, затінення, природна тиша, психологічна стабільність	Лісотерапія (сінрін-йоку), оздоровчі походи, тиша-туризм, психоемоційна реабілітація
Гірські райони	Чисте повітря, низький атмосферний тиск, мальовничі краєвиди, підвищена фізична активність	Висототерапія, гірсько-кліматичне оздоровлення, активний оздоровчий туризм

У структурі природно-рекреаційного потенціалу окреме місце посідає зв'язок між типами природних ресурсів і тими видами оздоровчого туризму, які на них базуються. Аналіз табличних даних засвідчує, що кожна група природних ресурсів виконує унікальну функцію у формуванні рекреаційно-оздоровчого середовища та визначає спеціалізацію території в системі туристичних послуг.

Насамперед, кліматичні ресурси є універсальною основою для розвитку оздоровчого туризму. Їхня цінність полягає у сприятливих температурах, тривалості сонячного сяйва, чистоті повітря, вологості та інших атмосферних характеристиках, які забезпечують ефекти кліматолікування, геліотерапії,

аероіонізації. Вони формують базу для наймасовішого сегменту оздоровчого туризму, оскільки охоплюють великі території з мінімальними інфраструктурними потребами.

Мінеральні води мають чітко виражене функціональне застосування в рамках бальнеологічного туризму. Їхній хімічний склад визначає профіль лікування – травна система, нирки, обмін речовин тощо. Відомі курорти України, такі як Трускавець, Моршин, Свалява, базуються саме на мінеральних джерелах. Ці ресурси є стратегічними для розвитку спеціалізованих курортних комплексів із медичним супроводом.

Лікувальні грязі, зокрема торфові та сапропелеві, є основою для пелоїдотерапії, яка застосовується при захворюваннях опорно-рухового апарату, шкіри, органів кровообігу. Вони входять до складу комплексного оздоровлення в санаторно-курортній сфері. Їхня дія пов'язана не лише з хімічними властивостями, а й з теплофізичними ефектами, що позитивно впливають на реабілітацію.

Термальні та геотермальні джерела становлять особливу групу ресурсів, які поєднують лікувальні властивості води з комфортною температурою для СПА-процедур. Ці ресурси є надзвичайно перспективними для створення сучасних багатофункціональних рекреаційних об'єктів – термальних курортів, відкритих басейнів, реабілітаційних центрів, особливо в осінньо-зимовий період.

Лісові ландшафти мають значення насамперед для психоемоційного оздоровлення. Завдяки виділенню фітонцидів, тиші, насиченому кисню та природній тіньовій регуляції мікроклімату, лісові території ідеально підходять для лісотерапії (сінрін-йоку), пішохідних оздоровчих маршрутів, тиша-туризму та відновлювальних програм для осіб із хронічною втомою або порушеннями сну.

Окремо виділяються гірські райони, які поєднують кілька оздоровчих факторів – висотне положення, знижений атмосферний тиск, низьку забрудненість повітря, мальовничі ландшафти, підвищену фізичну активність.

Вони забезпечують розвиток гірсько-кліматичного туризму, реабілітації після хвороб серцево-судинної та дихальної систем, а також сприяють активізації кровообігу та підвищенню імунного захисту організму.

Таким чином, таблиця демонструє тісний функціональний зв'язок між природними ресурсами та відповідними формами оздоровчого туризму. Ця класифікація дозволяє не лише систематизувати типи ресурсів, але й виступає практичним інструментом для планування туристичної інфраструктури відповідно до профілю природного середовища. Такий підхід сприяє підвищенню ефективності використання територіального потенціалу та формуванню сталих оздоровчих кластерів.

Особливу роль природні ресурси відіграють у позиціонуванні регіонів на ринку оздоровчого туризму. Території з багатою природною основою мають можливість не лише забезпечувати медичні й профілактичні послуги, а й формувати унікальні бренди туристичних дестинацій. Так, гірсько-кліматичні умови Карпат, мінеральні джерела Закарпаття, грязі на узбережжі Чорного моря стали основою для розвитку цілого спектра курортів і бальнеологічних центрів.

У контексті сталого розвитку оздоровчий туризм розглядається як форма рекреаційної діяльності, що сприяє збереженню природних ресурсів, формуванню екологічної свідомості, активному відпочинку без шкоди довкіллю. Він тісно поєднується з екотуризмом, агротуризмом, зеленою терапією та іншими напрямками, що базуються на цінності природи як ресурсу здоров'я.

Таким чином, оздоровчий туризм є не лише перспективним, а й соціально значущим видом рекреаційної діяльності, що базується на інтегрованому використанні природних ресурсів. Його подальший розвиток потребує комплексного підходу до оцінки та збереження природного потенціалу, створення якісної інфраструктури та формування іміджу регіону як безпечного та екологічно чистого середовища для відновлення здоров'я.

РОЗДІЛ 2

ПРИРОДНО-РЕКРЕАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

2.1. Фізико-географічна характеристика Чернівецької області

Чернівецька область, розташована на південному заході України, вирізняється вигідним географічним положенням, оскільки сусідить із кількома внутрішніми адміністративними одиницями – Івано-Франківською, Тернопільською, Хмельницькою та Вінницькою областями (рис. 2.1.). Окрім цього, область має спільний державний кордон із Румунією та Республікою Молдова, що відкриває широкі перспективи для транскордонної взаємодії, розвитку міжнародного туризму та економічного партнерства.

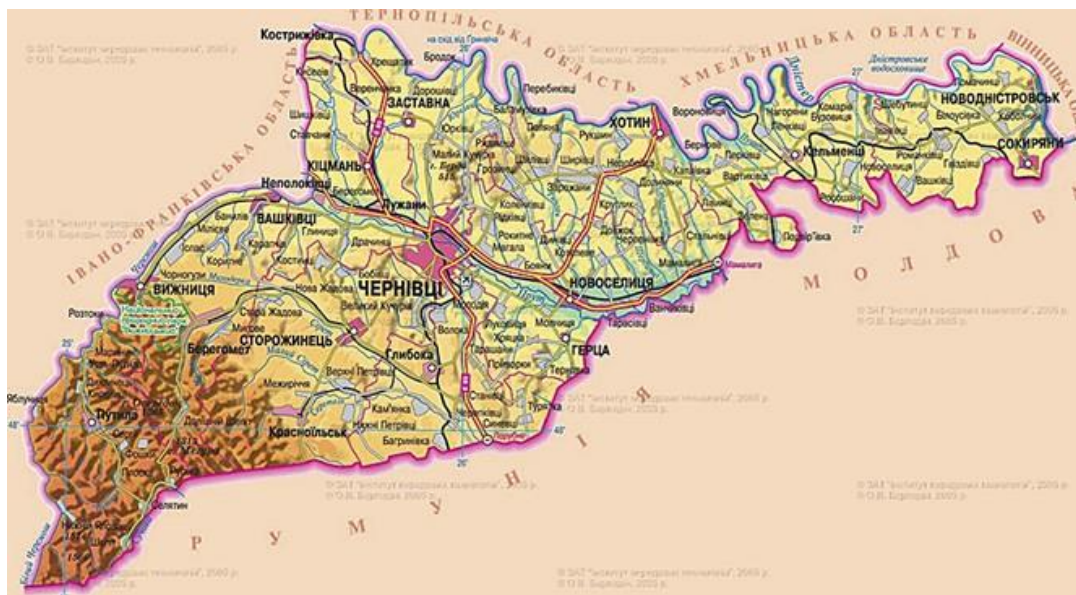

Рис 2.1. Топографічна карта Чернівецької області

Чернівецька область займає площу 8,1 тис. км², що робить її найменшою за територією серед регіонів України – вона становить лише 1,3% від загальної площі держави. Водночас компактність області зумовлює високу концентрацію економічної активності, особливо у сферах туризму, агропромислового виробництва та рекреаційних послуг. Крім того, область має значний природно-

ресурсний потенціал і сприятливе транспортно-логістичне розташування, що визначає її як перспективний об'єкт для вивчення у контексті регіонального розвитку та туристичної діяльності.

Геологічна структура Чернівецької області характеризується значною різноманітністю, що зумовлено її розташуванням на межі кількох тектонічних структур. Регіон охоплює передгір'я Карпат і північну частину Волино-Подільської височини. Геологічною основою області є кристалічний фундамент Українського щита, який перекритий осадовими породами різних геологічних періодів, серед яких переважають вапняки, пісковики, мергелі та глини. У рівнинних районах поширені четвертинні відклади, представлені гравієм, піском та лесовими формаціями.

У передгірських та гірських зонах зустрічаються карпатські флішові формації, які складаються з чергування шарів пісковиків, сланців і вапняків. Ці утворення належать до Зовнішніх Карпат і мають складчасту будову, сформовану в результаті активних тектонічних процесів. Така геологічна будова зумовлює наявність різноманітних корисних копалин, зокрема мінеральних вод лікувального типу та будівельної сировини, що створює передумови для їх використання в рекреаційній сфері та інших напрямках господарського розвитку регіону.

Мінерально-сировинний потенціал Чернівецької області здебільшого представлений матеріалами для будівництва, які становлять близько 80,0% від загального обсягу корисних копалин. Паливно-енергетичні ресурси (зокрема природний газ і газоконденсат) займають 4,8%, гірничохімічна сировина – 1,4%, а частка прісних і мінеральних вод становить 13,1%.

До значущих родовищ будівельних матеріалів належать: два родовища вапняку, Нижньошепітське родовище тугоплавких глин, Митківське родовище скляної сировини, Сторожинецьке – керамзитової сировини, Красноільське – облицювального каменю. Крім того, в області нараховується чотири родовища піску, тринадцять родовищ піщано-гравійної суміші, п'ять нерозроблених

родовищ будівельного каменю, чотири родовища пиляного каменю та сімдесят дев'ять родовищ сировини для виробництва цегли й черепиці.

На території Чернівецької області розвідано вісім родовищ вуглеводнів, серед яких одне нафтове, шість газових і одне газоконденсатне. Найбільші поклади нафти зосереджені на Лопушнянському родовищі, де сумарні запаси становлять 3,117 млн тонн, що відповідає 2,76% від загального обсягу нафтяних ресурсів України.

Гірничохімічна сировина в області представлена двома родовищами вапняку, які використовуються для вапнування кислих ґрунтів. Загалом налічується 116 родовищ будівельних матеріалів, однак лише 30 з них перебувають у розробці, що становить 25,9% від загальної кількості. Значні запаси гіпсу та ангідриту зосереджені на п'яти родовищах, загальний обсяг яких досягає 58,3 млн тонн, що становить майже 11,91% національних ресурсів цих корисних копалин.

За морфологічними особливостями рельєфу Чернівецьку область умовно поділяють на рівнинну, передгірну та гірську частини. Північні райони розташовані в межах Подільської та Хотинської височин, де висоти сягають до 300 м над рівнем моря, а найвищою точкою є гора Берда (515 м). Рельєф цієї зони характеризується лесовими хвилястими й горбисто-пасмовими рівнинами, що глибоко розчленовані каньйоноподібними долинами річок, ярами та балками. У західній частині регіону поширені карстові форми, зокрема Заставнівська карстова рівнина.

Південні території охоплює Припрутська терасова рівнина, яка поступово переходить у передгірну височинну зону з абсолютними висотами до 500 м. Ця ділянка відзначається пасмово-горбистим рельєфом, що формувався під впливом терасованих річкових долин. Близько 25% території області припадає на Покутсько-Буковинські Карпати. Їх центральна частина представлена Путильсько-Верховинським низькогір'ям, а внутрішня – середньогір'ям із масивними хребтами, на яких спостерігаються карстові форми рельєфу,

характерні для гірських масивів.

Клімат Чернівецької області належить до помірно континентального, характеризується м'якістю та підвищеною вологістю, а також значною просторовою мінливістю, зумовленою різноманітністю рельєфу. У межах рівнинної частини регіону середня температура січня становить приблизно $-4,8 \dots -5$ °C, липня $+18,8 \dots +19,5$ °C, а середньорічне значення температури сягає $+8,9$ °C. У передгірних районах зима є дещо холоднішою – середні значення коливаються в межах $-4,8 \dots -5,5$ °C, влітку температури становлять $+16,2 \dots +19$ °C, а середньорічна температура наближається до $+7$ °C.

У гірських районах клімат помітно суворіший: зима довша і супроводжується значними снігопадами, середні температури січня знижуються до $-6 \dots -10$ °C, а липня – до $+13 \dots +16$ °C. Річна середня температура в горах становить близько $+5,3$ °C.

Атмосферні опади також розподіляються нерівномірно – їх кількість зростає в напрямку від рівнин до гір: на рівнинних територіях вона становить у середньому 500–600 мм на рік, у передгір'ях – близько 700 мм, а в Карпатах – від 800 до 1200 мм. Така вертикальна зональність кліматичних умов формує специфічні мікрокліматичні особливості для кожної з географічних зон, що відіграє суттєву роль у розвитку природно-господарських систем та рекреаційної діяльності в області.

Ґрунтовий покрив Чернівецької області відзначається високим ступенем різноманітності, що обумовлено вертикальною (висотною) зональністю та природно-кліматичними особливостями території. До основних типів ґрунтів регіону належать: дерново-підзолисті (включно з поверхнево-оглеєними та сильно оглеєними варіантами), сірі опідзолені (ясно-сірі, сірі та темно-сірі), чорноземи (опідзолені, глибокі й малогумусні), гідроморфні ґрунти (лучні, лучно-болотні, болотні), дернові та гірські ґрунти (буроземно-підзолисті, бурі, дерново-буроземні).

Поширення ґрунтів на території області визначається висотним

положенням та рельєфом. У межах рівнинної зони переважають сірі лісові, темно-сірі опідзолені ґрунти, а також чорноземи різного ступеня гумусованості. У заплавах і долинах річок трапляються дерново-лучні та чорноземно-лучні ґрунти, які формуються за умов надмірного зволоження. У передгірних районах основними ґрунтовими типами є дерново-підзолисті ґрунти, часто оглеєні внаслідок надмірного зволоження. Біля підніжжя Карпат поширені буроземно-підзолисті ґрунти, які характеризуються високим ступенем оглеєння.

У гірській частині області переважають бурі лісові ґрунти, які займають середньогір'я та круті схили. У нижчорасположених гірських районах і міжгірських улоговинах поширені дерново-буроземні ґрунти, тоді як у річкових долинах гірської зони трапляються дернові й лучні ґрунти. Така ґрунтова мозаїка формує різноманітні умови для сільського господарства, лісокористування, а також впливає на формування рекреаційного потенціалу території.

Чернівецька область вирізняється добре розвиненою мережею поверхневих вод, що включає річки, водосховища, ставки та озера. Загалом через територію області протікає 4 240 водотоків загальною довжиною 8 966 км, серед яких 75 річок мають протяжність понад 10 км. До найбільших водних артерій належать Дністер, Прут, Сірет і Черемош. Область належить до двох основних водозбірних басейнів – Дунаю (через річку Прут із притоками Черемош, Білий Черемош, Сірет, Сучава) та Дністра, причому праві притоки останнього на території області є переважно малими.

На території Чернівецької області розташовано п'ять водосховищ загальною площею 6 136 га. Найбільшим із них є Дністровське водосховище, частина якого площею 142 км² знаходиться в межах області. Крім того, тут налічується 1 071 ставок із загальною площею водного дзеркала 3 902,6 га, які використовуються для потреб зрошення, риборозведення та рекреації. Також наявні 17 озер загальною площею 57,53 га, розташованих переважно у заплавах річок та у карстових западинах Прутсько-Дністровського межиріччя.

Підземні води області, як правило, мають слабку мінералізацію та

гідрокарбонатний склад, що робить їх придатними для питного водопостачання та господарського використання. Водночас регіон багатий на мінеральні підземні води, які відзначаються лікувальними властивостями. Серед понад 300 природних і каптажованих джерел найбільшу увагу привертають Буковинське, Брусницьке, Кельменчанка, Хрещатик і Долина. Особливо цінною є вода Брусницьких джерел, яка містить сірководень, а також гідрокарбонатно-хлоридно-натрієві сполуки, що зумовлює її ефективність при лікуванні ряду захворювань і зумовлює рекреаційно-курортний потенціал території.

Лісовий покрив Чернівецької області охоплює близько 32% її території. У межах Пруто-Дністровського межиріччя переважають букові (*Fagus sylvatica*) та буково-дубові (*Fagus sylvatica*, *Quercus robur*) ліси, тоді як східніші території характеризуються наявністю дубово-грабових (*Quercus robur*, *Carpinus betulus*) формацій. У передгірних районах домінують масиви букових та буково-ялицевих (*Fagus sylvatica*, *Abies alba*) лісів. У гірських районах лісова рослинність змінюється відповідно до висотної поясності: до 800–900 м поширені букові та буково-ялицеві ліси; на висотах 950–1100 м – ялицево-ялинові (*Abies alba*, *Picea abies*); від 1100 до 1400 м – ялинові ліси (*Picea abies*); вище 1400 м – субальпійські луки (полонини).

Завдяки значному екологічному різноманіттю та вираженій вертикальній зональності, флора Чернівецької області представлена широким спектром вищих судинних рослин. За попередніми оцінками, флористичне багатство регіону налічує понад 1500 видів, що належать до 528 родів і 99 родин. Найчисленнішими є представники родини складноцвітих (*Asteraceae*) – 193 види (13% загальної кількості), злакових (*Poaceae*) – 131 вид (8,8%), розових (*Rosaceae*) – 96 видів (6,5%), бобових (*Fabaceae*) – 77 видів (5,1%), хрестоцвітих (*Brassicaceae*) – 75 видів (5%), губоцвітих (*Lamiaceae*) – 66 видів (4,4%), жовтецевих (*Ranunculaceae*) – 64 види (4,3%), ранникових (*Primulaceae*) – 63 види (4,2%) та гвоздикових (*Caryophyllaceae*) – 52 види (3,4%). Сукупно ці дев'ять родин включають 275 родів і 817 видів, що становить понад половину

загальної кількості родів і видів флори регіону..

Фауна Чернівецької області вирізняється значним багатством і різноманіттям. У регіоні налічується 303 види хребетних тварин. Серед хижаків поширені куниці, тхори, рисі та вовки. У літній період бурий ведмідь мігрує з річкових долин до субальпійських чагарників. На території області трапляються й ендемічні види, зокрема білка карпатська та тритон карпатський.

Орнітофауна представлена майже 200 видами птахів. Найчисельнішими є горобині, дятли, голуби. Водно-болотні угіддя заселені лисками, куликами, чаплями, лелеками. У гірських місцевостях зустрічаються такі види, як гірська плиска, сойка, гірський щеврик і карпатський глухар.

Водойми області – річки та ставки – населяють понад 50 видів риб, серед яких домінують представники родин коропових і окуневих. Така видова різноманітність тваринного світу формує значний екологічний і рекреаційний потенціал регіону.

2.2. Аналіз природних ресурсів, придатних для рекреаційної діяльності

Чернівецька область має різноманітний і насичений природно-ресурсний потенціал, який може бути ефективно використаний для розвитку оздоровчого туризму. Цей потенціал включає мінеральні води, лікувальні грязі, сприятливі кліматичні умови, водні ресурси, ліси, гірські ландшафти та території з високими ландшафтно-естетичними якостями.

Найціннішими з точки зору оздоровчого туризму є **мінеральні води**, які в регіоні представлені численними природними джерелами з високими лікувальними властивостями. Зокрема, значну популярність мають Брусницьке джерело з сірководневою водою, Буковинське джерело, а також Хрещатик, Кельменчанка та Долина. Їх мінеральний склад, що включає гідрокарбонатно-хлоридно-натрієві й сірчані компоненти, забезпечує ефективне лікування

захворювань опорно-рухового апарату, шкіри, серцево-судинної та травної систем. Частина з цих ресурсів уже використовується в курортно-рекреаційній діяльності, однак значний потенціал залишається неосвоєним.

Чернівецька область має значний потенціал використання природних лікувальних ресурсів, серед яких провідне місце посідають мінеральні води. До них належать природні столові, лікувально-столові та лікувальні води, які відрізняються за рівнем мінералізації та вмістом біологічно активних компонентів. На території регіону виявлено родовища мінеральних вод, що належать до кількох бальнеологічних груп, а саме: води без специфічних властивостей, сульфідні, йодо-бромні та ті, що мають підвищений вміст органічних речовин.

Залежно від фізико-хімічних характеристик, ці води можуть бути використані як для внутрішнього, так і для зовнішнього лікування, а також у промисловості — для розливу у вигляді природних столових або лікувальних напоїв. У межах області на сьогодні обліковано 80 проявів природних мінеральних вод, які відрізняються за складом і рівнем мінералізації.

Розподіл мінеральних джерел по адміністративних районах є відносно рівномірним. Так, у Вижницькому районі нараховується 30 джерел, з яких 5 мають офіційні бальнеологічні висновки. У Дністровському районі виявлено 22 джерела, з яких 4 визнані придатними для медичного застосування, а в Чернівецькому — 28 джерел, з яких 3 мають відповідні медичні висновки. Із загальної кількості джерел: 37 класифікуються як природні столові води (6 із них мають бальнеологічний висновок), 27 — як лікувально-столові (4 з висновками), та 16 — як лікувальні (2 з підтвердженням бальнеологічної цінності).

Такий розподіл свідчить про високий потенціал використання мінеральних вод для потреб оздоровчого туризму та створення санаторно-курортної інфраструктури в різних частинах Чернівецької області (рис. 2.2.).

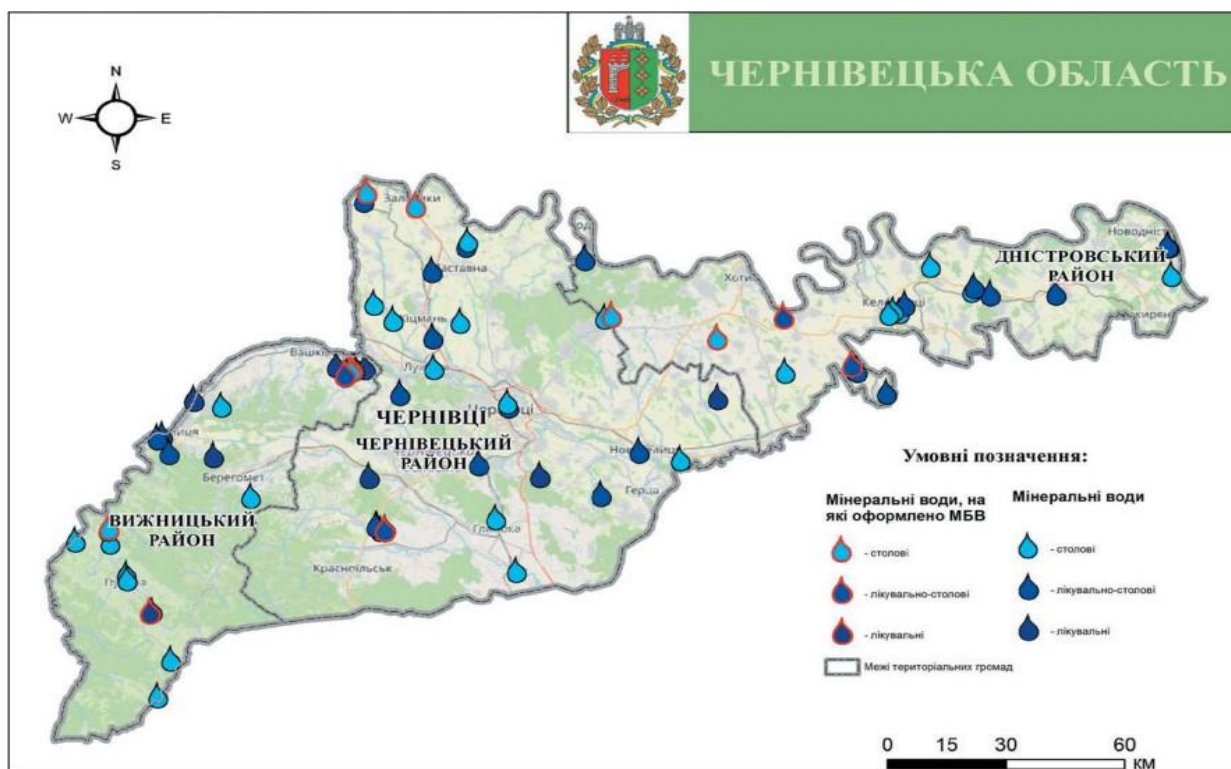

Рис. 2.2. Природні мінеральні води Чернівецької області

Згідно з вимогами ДСТУ 878-93 «Води мінеральні фасовані. Технічні умови», для промислового фасування рекомендовано 41 джерело мінеральних вод, що знаходяться на території Чернівецької області. Серед них:

- 19 природних столових вод, з яких 6 мають відповідні медичні (бальнеологічні) висновки. До таких належать: «Роса на світанку», «Карпатське джерело», «Хотинська», «Шилівчанка», «Буковинська росинка», «Хрещатик»;
- 18 природних лікувально-столових вод, із яких 4 офіційно підтверджені бальнеологічною оцінкою: «Брусницька», «Кітроська», «Зеленчанка», «Буковинська»;
- 4 розведених лікувально-столових води, дві з яких мають медичний висновок: «Брусницька-Нова» та «Герцаївська джерельна».

Однак у зв'язку з економічними та організаційними труднощами значна частина підприємств, що займалися розливом мінеральних вод, тимчасово припинила свою діяльність. Тому встановити точну кількість діючих виробників

на сьогодні складно. За даними моніторингу, проведеного Державною установою «Український НДІ медичної реабілітації та курортології МОЗ України», на теперішній момент стабільно функціонують лише два промислові об'єкти з розливу мінеральних вод — це джерела «Брусницька» та «Буковинська», які належать до категорії природних лікувально-столових.

Окрім бальнеологічних ресурсів, важливу роль у формуванні сприятливого середовища для оздоровлення відіграють кліматичні та лісові чинники. Чернівецька область має помірно тепле літо, м'яку зиму та відносно високий рівень атмосферної вологості, що забезпечує комфортні умови перебування для осіб із хронічними захворюваннями. Чисте гірське повітря та стабільні мікрокліматичні умови підсилюють ефект природної терапії.

Лісові екосистеми, які займають майже третину території області, мають не тільки естетичну, а й санітарно-гігієнічну функцію. У передгірних районах переважають букові та ялицево-букові ліси, тоді як у гірських місцевостях поширені ялинові та субальпійські фітоценози. Виділення фітонцидів деревними породами сприяє зміцненню імунної системи, покращенню роботи дихальної системи та загальному відновленню організму людини, що є особливо актуальним для розвитку санаторно-курортного лікування та оздоровчого туризму.

Важливу роль у формуванні рекреаційного потенціалу Чернівецької області відіграють гідрологічні ресурси. До них належать численні річки — зокрема Прут, Сірет і Черемош — а також озера, що активно використовуються для рекреаційних цілей: купання, водних видів спорту, риболовлі. Водні об'єкти також сприяють поліпшенню мікрокліматичних умов, особливо коли вони поєднуються з лісовими масивами, створюючи сприятливе середовище для відпочинку та оздоровлення.

Окреме місце серед рекреаційно значущих об'єктів займають ландшафти з високою естетичною цінністю — гірські масиви, полонини, карстові форми рельєфу, каньйони й водоспади. Вони приваблюють відвідувачів завдяки своїй

мальовничості, емоційному впливу та сприяють розвитку таких напрямів туризму, як екологічний, оздоровчо-рекреаційний та SPA-туризм.

На території області функціонує розгалужена система об'єктів природно-заповідного фонду. Загалом в області охороняється 286 територій та об'єктів природоохоронного призначення. Серед них — 7 заказників і 8 пам'яток природи загальнодержавного значення, а також 136 пам'яток природи місцевого значення, 40 парків-пам'яток садово-паркового мистецтва та 39 заповідних урочищ. Сукупна площа природно-заповідного фонду становить 56 389,5 га, що еквівалентно 6,9% території області — показник, що майже удвічі перевищує середній рівень по Україні.

Серед геологічних та геоморфологічних об'єктів Буковини особливої популярності серед шанувальників екотуризму набули такі пам'ятки, як печера Довбуша, скельні масиви «Кам'яна Багачка» та «Чорний Діл», а також унікальні виходи порід у межах Дністровського каньйону поблизу сіл Василів і Звенячин. Значного туристичного інтересу набули також гіпсові печери Попелюшка, Буковинка-1 і Буковинка-2, що мають високий потенціал для розвитку спелеотуризму. До складу державних заказників входять ландшафтні комплекси Лужки, Стебник, Цецино; орнітологічний заказник Дарницький; а також лісові заказники Лунківський і Петровецький. Пам'ятки природи державного значення представлені урочищем Білка, печерами Буковинка, Попелюшка, Баламутівська, Шилівським лісом і Тисовим яром. (рис. 2.3.).

У 2001 році в межах Буковинських Карпат, що охоплюють три гірські райони Чернівецької області — Путильський, Вижницький, Сторожинецький — а також Сучавський повіт Румунії, завершено реалізацію міжнародного проекту TACIS «Міжнародна екологічна мережа Карпат». Головною метою проєкту була організація просторової екомережі, спрямованої на збереження біорізноманіття та ландшафтного різноманіття цього регіону Карпат.

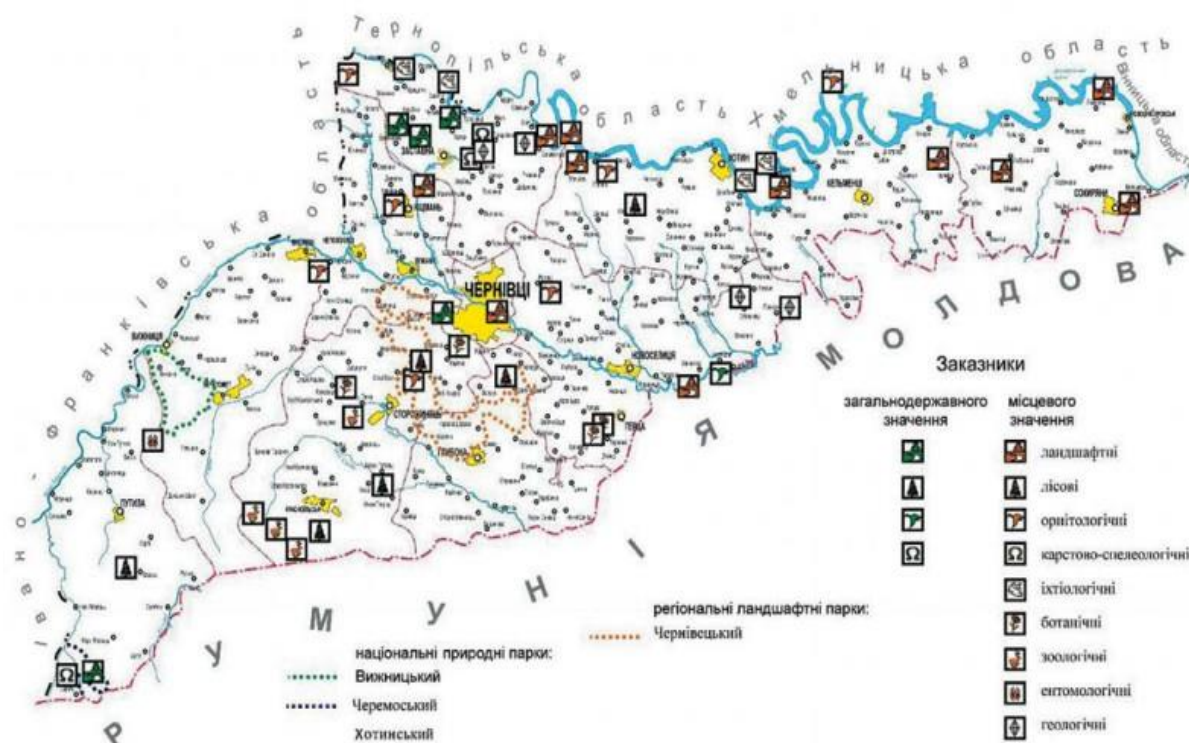

Рис. 2.3. Природно-заповідний фонд Чернівецької області

Ключовим об'єктом екологічного та природно-рекреаційного туризму на території Буковинських Карпат є Вижицький національний природний парк. Він був створений у 1995 році на площі 7928,4 га з метою охорони та відтворення унікальних низькогірних ландшафтів. Парк розташований у міжріччі Черемошу та Сірету, басейни яких поділяють його територію майже порівну. Адміністративно парк охоплює землі Вижицького району. З метою популяризації екологічного туризму у Вижицькому НПП створено мережу екостежок, які знайомлять відвідувачів з ключовими природними пам'ятками. Значну увагу парк приділяє підтримці та розвитку сільського зеленого туризму. Основними осередками такої діяльності є населені пункти Вижиця та Виженка. Крім того, територія регіону включає інші природоохоронні об'єкти, серед яких — регіональні ландшафтні парки, що також відіграють важливу роль у формуванні туристично-рекреаційної привабливості Чернівецької області. Всі ці фактори можна об'єднати у таблицю (табл. 2.1.).

Таблиця 2.1.

Природні ресурси Чернівецької області, придатні для оздоровчого туризму

Тип природного ресурсу	Характеристика	Значення для оздоровчого туризму
Мінеральні води	Наявність численних джерел з сірководневою та гідрокарбонатною водою (Брусниця, Хрещатик)	Застосування в лікуванні хронічних захворювань, відкриття курортів і бюветів
Кліматичні ресурси	Помірно-континентальний клімат з м'якою зимою та теплим літом	Формування комфортного середовища для перебування людей з серцево-судинними і дихальними проблемами
Лісові масиви	Букові, ялицеві, дубові ліси, що збагачують повітря фітонцидами	Сприятливе середовище для кліматолікування, прогулянок, екотерапії
Гідрологічні ресурси	Річки (Прут, Черемош), водосховища та озера для купання, риболовлі та відпочинку	Забезпечення умов для гідротерапії, спортивного туризму та рекреації
Ландшафтно-естетичні ресурси	Гірські пейзажі, полонини, каньйони та водоспади, що сприяють візуальному відновленню	Підвищення емоційного стану, розвиток екооздоровчого та SPA-туризму

Отже, сукупність природних факторів створює передумови для розвитку всесезонного оздоровчого туризму в Чернівецькій області, який поєднує санаторно-курортне лікування, відпочинок на природі та активні форми рекреації.

2.3. Екологічний стан та його вплив на рекреаційний потенціал

Екологічний стан довкілля є одним із ключових чинників, що безпосередньо впливають на рівень привабливості території для рекреаційної та оздоровчої діяльності. Якість атмосферного повітря, чистота водних об'єктів, стан ґрунтового покриву, рівень шумового та радіаційного забруднення – усі ці компоненти визначають можливості використання природних ресурсів для потреб туризму та санаторно-курортного лікування. У Чернівецькій області

екологічна ситуація загалом оцінюється як відносно сприятлива, проте в окремих районах фіксуються локальні порушення природного середовища, що потребують уваги.

Стан атмосферного повітря в регіоні вважається відносно задовільним. Відсутність великої промисловості й потужних енергетичних підприємств, а також значна лісистість території сприяють збереженню високої якості повітря, особливо в гірських і передгірних районах. Разом із тим, в межах міст Чернівці, Сторожинець та Новодністровськ періодично фіксується перевищення гранично допустимих концентрацій забруднюючих речовин – передусім оксиду вуглецю, діоксиду азоту, пилу, що пов'язано з транспортним навантаженням та локальними джерелами викидів. Це знижує привабливість урбанізованих зон для оздоровчого туризму, хоча ситуація лишається стабільно контрольованою (рис. 2.4.).

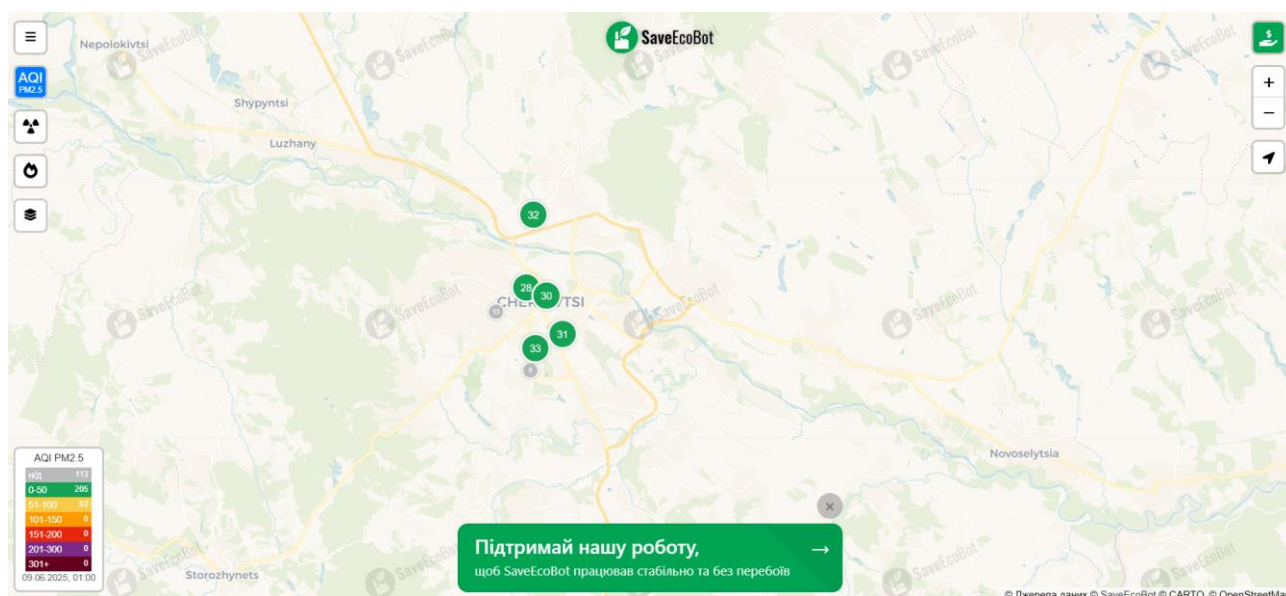

Рис. 2.4. Стан атмосферного повітря в Чернівецькій області

Якість поверхневих водних об'єктів є неоднорідною. У річках Прут, Сірет та Черемош зафіксовані випадки помірного забруднення, переважно органічного походження, що пов'язано з неналежною очисткою стічних вод у малих населених пунктах. Водночас у гірських ділянках річок зберігається висока

прозорість і природна самоочисна здатність, що дає змогу використовувати ці водойми для рекреації, купання та водного туризму. Заболочені ділянки на рівнинних територіях часто мають природний характер і не становлять екологічної загрози.

Стан ґрунтів області зазнає антропогенного впливу у вигляді ерозії, деградації структури та локального забруднення агрохімікатами. Проблемними є території з інтенсивним сільськогосподарським використанням, зокрема в Прутсько-Дністровському межиріччі, де ґрунтові ресурси виснажуються через недотримання сівозміни та надмірне застосування мінеральних добрив. Однак на значній частині ландшафтів, зокрема в гірських районах, збережені природні ґрунтові покриви з високим фітомеліоративним потенціалом, придатні для рекреаційної забудови та лікувального землекористування (наприклад, грязелікування) (рис. 2.5.).

Рис. 2.5. Картосхема ґрунтів Чернівецької області

Додатковим фактором є екологічна безпека природно-заповідного фонду, який у Чернівецькій області представлений такими об'єктами, як національний природний парк «Вижницький», заказники, пам'ятки природи, що зберігають

унікальні екосистеми й біорізноманіття. Стан цих територій здебільшого задовільний, а природоохоронний режим сприяє збереженню рекреаційної цінності.

Таким чином, екологічний стан Чернівецької області загалом сприяє розвитку оздоровчого туризму. Особливо цінними є райони з низьким рівнем техногенного навантаження, багатими лісовими, гірськими та водними ресурсами, які можуть слугувати основою для формування рекреаційно-курортних зон. Для підвищення потенціалу регіону доцільно зосередити зусилля на збереженні природних екосистем, підвищенні ефективності моніторингу стану довкілля та адаптації оздоровчої інфраструктури до принципів сталого розвитку.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ОЗДОРОВЧОГО ТУРИЗМУ В ЧЕРНІВЕЦЬКІЙ ОБЛАСТІ

3.1. Сучасний стан рекреаційної інфраструктури та туристичних об'єктів

Курортно-рекреаційна інфраструктура Чернівецької області представлена різноманітними об'єктами, що сприяють розвитку туризму та оздоровлення населення.

До основних складових інфраструктури належать санаторії, курорти, готелі, лікувальні установи, оздоровчі комплекси та інші об'єкти, що забезпечують комфортний відпочинок і відновлення здоров'я.

Розвиток цієї інфраструктури сприяє ефективному використанню рекреаційних ресурсів регіону та стимулює економічне зростання. Розглянемо його більш детально у розрізі адміністративних районів.

Вижницький район вирізняється добре розвиненою інфраструктурою для надання комплексу туристичних, рекреаційних та оздоровчих послуг. На його території функціонує 112 закладів розміщення, серед яких 63 приватні садиби та 49 готелів і туристичних комплексів. Медико-оздоровчий туризм представлений 8 закладами лікувально-оздоровчого профілю, включаючи один дитячий санаторій. Крім того, у районі розташовані три гірськолижні комплекси: «Мигово», «Лопушна» та «Німчич», які користуються популярністю як у зимовий, так і в міжсезонний періоди.

Послуги санаторно-курортного лікування, що базуються на використанні природних мінеральних вод, надаються в таких закладах:

- ТЗОВ «Санаторно-оздоровчий комплекс «Брусниця» (с. Кальнівці), що спеціалізується на лікуванні захворювань опорно-рухового апарату, жіночої репродуктивної сфери, шкірних захворювань, патологій органів травлення,

серцево-судинної та нервової систем. Основні лікувальні фактори — сірководневі ванни та питна мінеральна вода.

- Еко-курорт «Хутір Тихий» (с. Сергії), який пропонує терапевтичні програми для осіб з дезадаптаційними станами, клімактеричними розладами, хронічними дерматозами та наслідками опіків.

Гірськолижний курорт «Мигово», розташований на висоті 500 м над рівнем моря біля підніжжя Буковинських Карпат, є одним з провідних об'єктів активного зимового туризму в регіоні. Він розміщений у безпосередній близькості до урочища Солонець, де знаходяться родовища мінеральних вод. Вигідне географічне положення (лише 60 км від м. Чернівці), мальовничі ландшафти, наявність трас різної складності на схилах гори Мала Кічера (довжиною 1100 і 1300 м), а також два бугельні підйомники (1000 та 600 м) роблять цей комплекс привабливим для широкого кола відпочивальників. Високий рівень сервісу, наявність готелів і різноманітних розваг формують привабливі умови для відпочинку та оздоровлення.

Дністровський район має значно скромнішу туристичну інфраструктуру: тут функціонує 33 об'єкти розміщення, зокрема 13 приватних садиб та 20 готельних і рекреаційних комплексів, які надають базовий спектр послуг з відпочинку та рекреації. Це свідчить про наявність перспектив для подальшого розвитку рекреаційної інфраструктури в цьому районі, з урахуванням природного потенціалу та історико-культурної спадщини території. Чернівецький район. Для надання комплексу туристичних послуг з відпочинку, рекреації та оздоровлення на території району знаходиться 83 заклади розміщення (42 — м. Чернівці): 67 — готелі, туристичні комплекси, апартаменти, хостели, мотелі (42 — м. Чернівці); 10 — дитячі оздоровчі табори та санаторії (1 — м. Чернівці); 4 — оздоровчі заклади та санаторії; 2 садиби.

На відстані близько 15 км від обласного центру Чернівців, у межах села Бояни Боянської сільської територіальної громади, функціонує всесезонний рекреаційно-оздоровчий комплекс «Сонячна долина». У зимовий період цей

об'єкт виконує функцію гірськолижного курорту, а влітку трансформується в один із наймасштабніших пляжних центрів Буковини. Комплекс має розгалужену інфраструктуру, яка включає оригінальні гірськолижні траси, чотири бугельні витяги та єдиний у Чернівецькій області крісельний підйомник. Траси між собою з'єднані кількома переходами, зокрема спеціалізованим тунелем, що дозволяє зручно переміщуватись між зонами катання.

На території комплексу діє сучасна система штучного засніження, створена італійською компанією **ALPINE**, яка дозволяє утворювати снігове покриття навіть за відсутності природних опадів при температурі від -5°C , що гарантує безпеку й комфорт для відпочивальників.

Суттєвий бальнеологічний потенціал Чернівецького району, зокрема наявність лікувальних і лікувально-столових мінеральних вод, сприяє розвитку санаторно-курортного туризму. Перспективним проєктом у цьому напрямі є реалізація інвестиційної ініціативи в селі Хряцька (Герцаївська ТГ) — **будівництво оздоровчо-лікувального центру «Герцаївські джерела» та запуск виробництва фасованої мінеральної води «Герцаївська джерельна» (ТОВ «Герцаївські джерела»).**

Згідно з бізнес-планом проєкту, передбачено спорудження сучасного санаторного комплексу, до складу якого входитимуть: чотиризірковий готель на 300 місць, мережа котеджів, бювет, лікувальні кабінети, басейн, комерційно-громадські об'єкти та десять спортивних ігрових майданчиків.

Заклад спеціалізуватиметься на оздоровленні та лікуванні захворювань опорно-рухового апарату (суглобів, хребта, кісткової та м'язової системи), нервової системи, а також гінекологічних, шкірних і судинних патологій із використанням природної мінеральної води зі свердловини №1-Д. Ця вода характеризується мінералізацією 11,67–12,70 г/л і належить до йодних хлоридно-натрієвих із високим вмістом ортоборної кислоти. Медико-біологічна експертиза підтверджує ефективність цієї води при лікуванні хвороб шлунково-

кишкового тракту, сечовивідної системи, порушень обміну речовин (цукровий діабет, ожиріння, сечокислий діатез), а також щитоподібної залози.

Транспортна інфраструктура Чернівецької області вирізняється відносно високим рівнем розвитку. Територією регіону проходять залізничні, автомобільні та авіаційні маршрути, що забезпечують сполучення Чернівців із містами Румунії, Молдови, Польщі, Болгарії та інших країн. Загальна протяжність залізничних колій становить 421 км, а мережа автомобільних доріг сягає 2862 км, з яких 84 % мають тверде покриття. Незважаючи на складний гірський рельєф і відсутність великих урбанізованих центрів, густота автомобільних доріг державного, обласного та місцевого значення становить у середньому 0,35 км/км².

Чернівецька область є учасником Єврорегіону «Верхній Прут» (разом із територіями Румунії – Єдинецьким та Бельцьким повітами), що сприяє розширенню туристичних потоків між Україною та її південно-східними сусідами. У межах цього транскордонного співробітництва створено міжнародні туристичні маршрути, які охоплюють Буковинські Карпати та Бессарабію з виходом на територію Румунії й Молдови.

Як прикордонний регіон, Чернівецька область має високий транзитний потенціал. Завдяки вигідному транспортно-географічному положенню область охоплює щільну мережу залізничних і автомобільних шляхів, а також трубопроводів і ліній електропередач. Обласний центр – м. Чернівці – має залізничне сполучення з рядом європейських столиць, зокрема Бухарестом, Софією, Белградом, що створює передумови для розвитку міжнародної мобільності.

Транспортна система регіону відіграє ключову роль у забезпеченні соціально-економічного розвитку, зміцненні міжнародних зв'язків та підвищенні якості життя населення. Потенціал транспортної інфраструктури дозволяє обслуговувати як внутрішні потреби, так і міжнародні перевезення,

проте низька якість покриття та застаріла матеріально-технічна база не відповідають сучасним міжнародним стандартам.

З огляду на це, актуальними є подальші дослідження ефективності функціонування транспортної системи області, з метою виявлення можливостей для її модернізації, підвищення якості транзитних і локальних перевезень, особливо з урахуванням близькості до кордонів Європейського Союзу.

Крім транспортної складової, Чернівецька область вирізняється значною культурно-історичною цінністю, розташовуючись на перетині трьох історико-етнографічних регіонів: Буковини, Бессарабії та Гуцульщини. Багатство культурної спадщини зумовлено поєднанням традицій української, австрійської, румунської, польської, молдавської, єврейської, турецької та інших культур.

Область є однією з небагатьох в Україні, що зберегла різнопланову архітектурно-містобудівну спадщину, а також має велику кількість об'єктів релігійного туризму. До них належать православні (включаючи старообрядницькі), греко-католицькі, римо-католицькі (зокрема єзуїтські), вірменські, протестантські та іудейські храми. Це підкреслює багатоконфесійний і мультикультурний характер Чернівецької області, що створює унікальне підґрунтя для розвитку культурно-пізнавального, паломницького та історико-релігійного туризму (рис. 3.1.).

Рис. 3.1. Історико-архітектурні ресурси Чернівецької області

У Чернівецькій області на державному обліку та під охороною перебуває 1771 об'єкт культурної спадщини, серед яких: 467 пам'яток археології (з них 14 мають статус національного значення), 534 пам'ятки історії (включно з 4 об'єктами національного рівня), 76 пам'яток монументального мистецтва та 694 пам'ятки архітектури й містобудування, з яких 62 визнані такими, що мають загальнодержавне значення.

З етнографічного погляду Чернівецька область є одним із найсамобутніших регіонів України, сформованим у результаті тривалого перебування в складі різних державних утворень. Після розпаду Галицького князівства територія сучасної області опинилася під владою Угорського королівства, а з середини XIV століття увійшла до складу Молдовського князівства, яке згодом стало васальним щодо Османської імперії. У XVIII–XIX століттях ці землі були розділені між Австрійською імперією (Буковина) та Російською імперією (Бессарабія).

Такі історико-політичні трансформації значною мірою вплинули на формування локальних етнокультурних особливостей населення. Досі помітними залишаються відмінності в архітектурі, побуті, мовних діалектах, звичаях, одязі та господарських практиках мешканців гірських районів Буковини у порівнянні з культурною спадщиною жителів рівнинної частини Бессарабії. Ця етнокультурна мозаїка є важливим чинником туристичної привабливості регіону.

3.2. Аналіз передумов розвитку оздоровчого туризму в Чернівецькій області

Розвиток оздоровчого туризму в Чернівецькій області має чіткі природно-географічні, соціально-економічні та інфраструктурні передумови. Важливим кроком для практичного планування таких видів туризму є укладання

інтерактивної карти, яка дозволяє візуалізувати основні точки концентрації природно-рекреаційного потенціалу.

Чернівецька область володіє значним потенціалом для розвитку оздоровчого туризму, що зумовлено комплексом природних, соціально-економічних та інфраструктурних передумов. Природні ресурси регіону формують сприятливе середовище для організації лікувально-оздоровчої діяльності. Зокрема, різноманітність рельєфу, що включає рівнинні, передгірні та гірські ділянки, створює можливості для різних типів туризму – від спокійного відпочинку до активного екотуризму. В області наявні численні мінеральні джерела з водами, багатими на гідрокарбонатно-хлоридно-натрієві, сірководневі та інші сполуки, які мають лікувальні властивості й використовуються для терапії внутрішніх органів, опорно-рухового апарату та дерматологічних захворювань. Такі родовища як Брусницьке, Хрещатик і Долина мають статус курортно-рекреаційних територій місцевого та національного значення. Крім того, значна частина області вкрита лісами, що збагачують повітря фітонцидами, сприяють підвищенню імунітету й мають позитивний вплив на психоемоційний стан відпочивальників. Розгалужена річкова мережа (Прут, Дністер, Черемош) та наявність озер і ставків створюють умови для водного туризму, лікувального плавання та кліматотерапії. Водночас м'який клімат із теплим літом і м'якою зимою забезпечує можливість функціонування оздоровчих об'єктів протягом усього року.

Соціально-економічні чинники також виступають важливою складовою розвитку оздоровчого туризму в регіоні. Високий природний і культурний потенціал супроводжується зростанням зацікавлення з боку внутрішніх і зовнішніх туристів. Регіон має вигідне транскордонне положення – межує з Румунією та Молдовою, що відкриває можливості для розвитку міжнародного туризму, участі в проєктах транскордонного співробітництва ЄС та створення спільних туристичних маршрутів. Багатство культурної спадщини, зокрема традицій буковинських етносів, надає оздоровчому туризму пізнавального й

автентичного характеру. Водночас підтримка з боку місцевих громад, розвиток фермерських господарств, зеленої економіки та екологічного способу життя формують нові умови для сталого туризму.

Інфраструктурні передумови поступово вдосконалюються: Чернівецька область має розвинену мережу автомобільних доріг і залізничних сполучень, діє міжнародний аеропорт «Чернівці», що забезпечує зручний доїзд туристів з різних регіонів. В області функціонують пансіонати, бази відпочинку, лікувально-оздоровчі комплекси, зокрема в Вижницькому, Сторожинецькому та Путильському районах. Частина об'єктів потребує модернізації, однак потенціал для інвестицій у сектор рекреації залишається високим. Також зростає роль цифрових технологій у туристичній діяльності: розробляються інтерактивні карти джерел, маршрутів, віртуальні екскурсії та мобільні додатки. Важливою умовою забезпечення якості туристичних послуг є підготовка кваліфікованих кадрів, яку здійснюють навчальні заклади регіону. Таким чином, комплекс передумов розвитку оздоровчого туризму в Чернівецькій області створює підґрунтя для перетворення її на один із провідних оздоровчо-рекреаційних центрів України.

Для більше наочного показу результатів, пропонуємо використати SWOT-аналіз (рис. 3.2.).

SWOT-аналіз свідчить про наявність значного потенціалу Чернівецької області у розвитку оздоровчого туризму, зокрема завдяки природним ресурсам, мінеральним джерелам, лісовим і гірським масивам. Водночас зберігаються проблеми з інфраструктурою, маркетингом і стратегією управління туристичним потенціалом. Ключовими напрямками розвитку мають стати цифровізація туристичних маршрутів, міжнародне співробітництво та збереження природного середовища.

Для ефективної візуалізації та просування оздоровчого туризму доцільно створити інтерактивну карту з нанесенням потенційних точок оздоровчого туризму.

Сильні сторони (Strengths)	Слабкі сторони (Weaknesses)
Наявність мінеральних вод і лікувальних джерел (Брусниця, Хрещатик, Долина)	Недостатньо розвинена інфраструктура в гірських районах
Висока природна привабливість: ліси, річки, Карпати	Обмежена кількість сучасних санаторно-курортних комплексів
Чисте повітря, сприятливий клімат, низький рівень забруднення	Відсутність єдиної регіональної стратегії розвитку оздоровчого туризму
Національні парки, охоронювані природні території (Вижницький НПП)	Недостатній рівень цифровізації та реклами туристичних послуг
Історико-культурна спадщина, етнічна самобутність	Сезонність деяких видів туризму (наприклад, гірський туризм у зимовий період)
Можливості (Opportunities)	Загрози (Threats)
Розширення туристичних маршрутів у рамках транскордонного співробітництва (Румунія, Молдова)	Екологічні ризики: деградація ґрунтів, неконтрольована вирубка лісів
Створення інтерактивних карт та платформ для туристів	Неспроможність малих громад підтримувати туристичну інфраструктуру
Розвиток екологічного, медичного, етнографічного та SPA-туризму	Недостатнє фінансування з боку держави на розвиток регіонального туризму
Залучення інвесторів до побудови рекреаційних комплексів	Міграція молодого населення та нестача кадрів у сфері обслуговування
Участь у міжнародних програмах розвитку сталого туризму	Зовнішньополітична нестабільність та воєнні ризики в Україні

Рис. 3.2. SWOT-аналіз потенціалу Чернівецької області у розвитку оздоровчого туризму

Інтерактивна карта є сучасним інструментом просторового планування, який дозволяє ефективно візуалізувати, аналізувати та приймати обґрунтовані управлінські рішення у сфері розвитку оздоровчого туризму. Завдяки поєднанню географічних інформаційних систем (ГІС), веб-технологій та цифрового картографування, такі карти стають потужним засобом інтеграції різномірних даних – від фізико-географічних до соціально-економічних показників. Їх використання особливо актуальне в регіонах із різноманітним природно-рекреаційним потенціалом, зокрема в Чернівецькій області.

Інтерактивна карта для потреб оздоровчого туризму дозволяє:

- Відображати розміщення природних лікувальних ресурсів – мінеральних джерел, лісових масивів, чистих водойм, карпатських лугов, кліматичних зон. Це забезпечує просторову ідентифікацію місць із найбільшим потенціалом для організації оздоровлення.
- Оцінювати транспортну доступність і близькість до інфраструктурних об'єктів – доріг, населених пунктів, медичних установ, туристичних об'єктів. Це дозволяє здійснювати попереднє зонування території за рівнем туристичної привабливості.
- Відображати екологічні параметри – рівень забруднення повітря, якість води, стан земельних ресурсів, що має важливе значення при виборі локацій для екологічно безпечного відпочинку.

Крім того, інтерактивна карта дає можливість інтегрувати результати SWOT-аналізу у вигляді тематичних шарів, що вказують на зони з сильними або слабкими сторонами, потенційні загрози чи можливості. Таке поєднання інформації сприяє прийняттю стратегічних рішень щодо будівництва нових оздоровчих центрів, планування рекреаційної інфраструктури, розвитку зелених маршрутів, SPA-комплексів або кемпінгів.

З технічної точки зору, сучасні платформи – як-от Google Maps, ArcGIS Online, Mapbox, QGIS з Web-плагінами – дозволяють створювати інтуїтивно зрозумілі інтерфейси з фільтрами, пошуком, категоріями, фото- та відеоматеріалами, інформаційними описами об'єктів. Інтерактивні карти також можуть бути інтегровані у мобільні додатки або туристичні портали, що робить їх зручними як для користувачів, так і для органів управління туризмом.

Таким чином, інтерактивна карта є не лише засобом візуалізації, а й стратегічним інструментом планування, координації та розвитку територій із високим оздоровчим потенціалом. У контексті Чернівецької області це дозволяє сформувати просторову модель сталого розвитку туризму, орієнтованого на збереження природного середовища та максимальне використання лікувально-рекреаційних можливостей регіону.

Процес укладання інтерактивної карти в сервісі Google My Maps є доступним і зручним інструментом, який дозволяє створити візуалізацію просторових даних для потреб оздоровчого туризму в регіонах, зокрема таких як Чернівецька область. Алгоритм укладання такої карти складається з кількох послідовних етапів, що охоплюють підготовку даних, побудову тематичних шарів, наповнення карти змістовним контентом і її публікацію.

Першим кроком є авторизація в обліковому записі Google та перехід до сервісу Google My Maps (<https://www.google.com/mymaps>). Після створення нового проекту користувач отримує базову карту, на яку можна додавати власні об'єкти. На цьому етапі рекомендується надати карті назву відповідно до її тематики, наприклад «Оздоровчий туризм Чернівецької області», та оформити короткий опис призначення й цільової аудиторії.

Другим етапом є побудова тематичних шарів карти. У Google My Maps кожен шар може відповідати окремому виду природних ресурсів або типу об'єктів: мінеральні джерела, лікувально-оздоровчі заклади, рекреаційні зони, водні об'єкти, лісові масиви, транспортні вузли, пам'ятки природи тощо. Для кожного шару додаються маркери – точки, лінії або полігони, які позначають розташування об'єкта на місцевості. Координати можна вводити вручну, завантажувати з таблиці (формат CSV, XLSX або Google Sheets), або шукати за назвою населеного пункту чи географічного об'єкта.

Наступним кроком є оформлення кожного об'єкта: назва, короткий опис, ілюстративні матеріали (фото, відео), посилання на вебресурси або сторінки туристичних об'єктів. Кожен маркер можна стилізувати – змінити колір, форму значка, або групувати за категоріями. Це забезпечує візуальну структурованість і зручність сприйняття для користувача. Наприклад, мінеральні джерела можуть бути позначені блакитними крапками, санаторії – зеленими хрестиками, маршрути – кольоровими лініями тощо.

На завершальному етапі карта проходить перевірку на повноту й точність даних, після чого налаштовуються параметри доступу: карта може бути

приватною, спільною з окремими користувачами, або публічною (доступною всім за посиланням). Опубліковану карту можна інтегрувати на сайт, у презентацію або мобільний застосунок. Користувачі можуть переглядати шари, перемикаючи категорії, шукати об'єкти за ключовими словами або географічним розташуванням.

Таким чином, Google My Maps – це інструмент, який поєднує простоту використання з функціональністю ГІС-платформи. Він дозволяє створити ефективну інтерактивну карту для потреб оздоровчого туризму, що наочно презентує просторовий потенціал Чернівецької області, сприяє розвитку рекреаційної інфраструктури та може бути корисною для туристів, дослідників і органів місцевого самоврядування.

Побудова інтерактивної карти в сервісі Google My Maps є ефективним інструментом для візуалізації просторових даних і підтримки прийняття рішень у сфері оздоровчого туризму, зокрема при оцінці природно-рекреаційного потенціалу Чернівецької області. Створення такої карти відбувається поетапно та включає кілька ключових дій, що дозволяють сформувати структуровану та інформативну картографічну модель регіону.

Перш за все, необхідно авторизуватись у своєму обліковому записі Google та перейти до сервісу Google My Maps за адресою <https://www.google.com/mymaps>. Після входу на головну сторінку потрібно натиснути кнопку «Створити нову карту» і надати їй назву відповідно до тематики, наприклад «Оздоровчий туризм Чернівецької області». У вікні карти доступна можливість створення кількох тематичних шарів, кожен з яких відповідає окремій групі природних ресурсів або типу туристичних об'єктів. Наприклад, можна створити шари для мінеральних джерел, лікувально-оздоровчих закладів, лісових масивів, туристичних маршрутів, водних об'єктів, а також екологічно проблемних зон (рис. 3.3.).

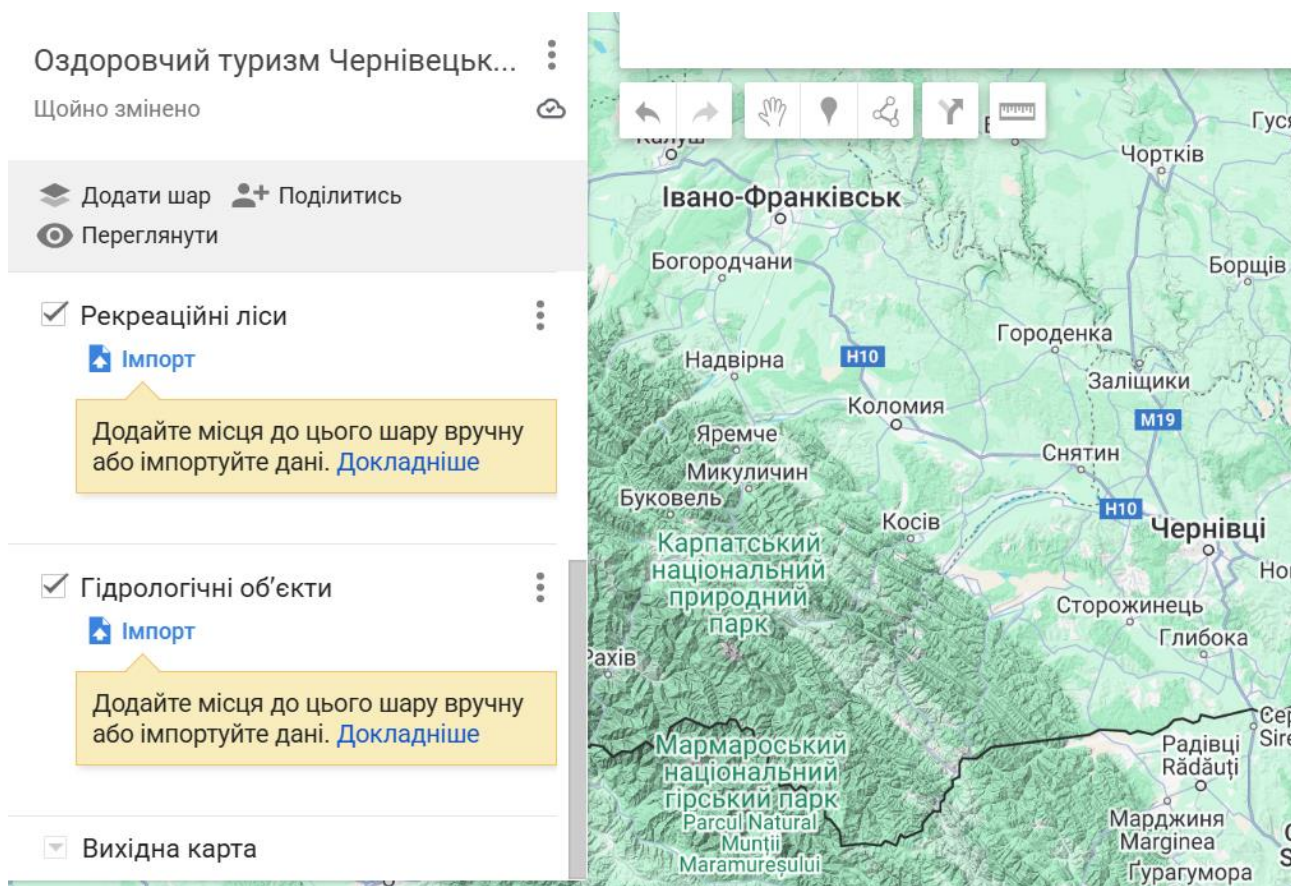

Рис. 3.3. Робота в середовищі Google My Maps

На наступному етапі до кожного шару додаються просторові об'єкти у вигляді маркерів, ліній або полігонів. Кожен маркер позначає окрему локацію, яка є важливою для оздоровчого туризму: це можуть бути мінеральні джерела (наприклад, «Брусницьке джерело»), санаторії, курортні села, рекреаційні ліси, озера, термальні води, екологічно чисті ділянки тощо. Об'єкти можна додавати вручну – за допомогою пошуку місця на карті або координат, а також імпортувати з таблиць (наприклад, CSV, Excel або Google Sheets), що значно пришвидшує роботу з великим обсягом даних.

Для кожного об'єкта можна додати опис, фото, посилання на сайт, медіаінформацію, вказати специфіку його рекреаційного призначення. Наприклад, мінеральне джерело може містити інформацію про склад води, лікувальні властивості, умови доступу для туристів. Завдяки стилізації об'єктів – вибору кольорів, значків і форм – карта стає інтуїтивно зрозумілою. Наприклад,

джерела можуть бути позначені блакитними крапками, рекреаційні ліси – зеленими іконками дерев, туристичні маршрути – кольоровими лініями тощо.

Завершальним кроком є налаштування доступу до карти. Її можна залишити приватною, надати доступ за посиланням або зробити публічною, що особливо корисно для просування регіонального туризму. Карта може бути інтегрована в презентації, туристичні сайти або використана органами місцевого самоврядування для планування просторового розвитку. За потреби до карти додається легенда, яка пояснює умовні позначення та структуру шарів.

Таким чином, Google My Maps забезпечує можливість створення інтерактивної, доступної й наочної карти, що відображає рекреаційний потенціал Чернівецької області. Вона слугує ефективним засобом комунікації між науковцями, туристичними операторами, місцевими громадами й туристами, сприяючи сталому використанню природних ресурсів і розвитку оздоровчого туризму.

Результуюча карта за посиланням:

<https://www.google.com/maps/d/edit?hl=uk&mid=1AbvfHBwFw2gWur8oEstIy0JxPyEo0yQ&ll=48.33737916620554%2C25.85199954352276&z=8>

3.3. Напрями вдосконалення та перспективи розвитку оздоровчого туризму

Туристична галузь є важливим чинником економічного зростання. Розвиток туризму зумовлює стабільне й динамічне збільшення надходжень до бюджету, здійснює істотний позитивний вплив на галузі економіки (транспорт, торгівля, зв'язок, будівництво, сільське господарство тощо). Туризм сприяє підняттю зайнятості населення, міжнародній інтеграції, піднесенню ринкових відносин, збереженню екологічної рівноваги, залученню громадян до популяризації історико-культурної спадщини краю.

З метою підтримки галузі туризму в області реалізується Комплексна

програма розвитку туризму в Чернівецькій області на 2021-2027 роки, що затверджена рішенням II сесії VIII скликання Чернівецькою обласною ради 30.03.2021 №14-2/21.

Комплексна програма містить три основні розділи за такими напрямками:

1. створення сприятливих умов для розвитку туристичного потенціалу області;
2. промоція туристичного потенціалу;
3. захист та безпека туристів.

Регіональний аналіз Чернівецької області засвідчує її виражену мультикультурність та наявність значного культурно-історичного і релігійного потенціалу. Територія області багата на об'єкти релігійного туризму, численні пам'ятки історії та архітектури. Водночас регіон має добре розвинену мережу природоохоронних територій: національних парків, заказників, пам'яток природи та садово-паркового мистецтва. Загалом природно-заповідний фонд області охоплює 331 об'єкт загальною площею 101,231 тис. га, що становить 12,8% від загальної площі області — удвічі більше за середній показник по Україні. Така концентрація природних і культурних ресурсів сприяє формуванню високого туристичного потенціалу. Окрім того, в умовах воєнного стану Чернівецька область стала безпечним місцем тимчасового проживання для внутрішньо переміщених осіб, що ще більше посилило увагу до її рекреаційних можливостей.

Слід відзначити зростаючий вплив фотогенічних локацій на розвиток туризму, адже вони стають потужним мотиватором для подорожей. В області спостерігається збільшення кількості тюльпанових плантацій, а цього року вперше висаджено лавандове поле, світлини з якого набули широкої популярності в соціальних мережах. Окремої уваги заслуговує й гастрономічний потенціал регіону: буковинська кухня поєднала кулінарні традиції різних народів і стала своєрідною візитівкою області. Гастротуризм наразі є одним із найбільш динамічно зростаючих напрямів туристичної діяльності у світі.

Використовуючи статистичні дані Державного сайту статистики, не зайве відзначити, що станом на 1 січня 2022 року туристичні послуги в межах Чернівецької області надавали 55 суб'єктів туристичної діяльності, з яких 6 туроператорів і 49 турагентів. У регіоні станом на кінець 2022 року дотичними до надання спектру туристичних послуг були 126 колективних закладів розміщення та 99 садиб сільського зеленого туризму. Хоча в Україні наразі триває війна, регіон вдало популяризує розвиток туристичної галузі, адже це додаткові фінансові ресурси, які можуть залишитись і бути апробовані на рівні громад регіону.

На основі даних Державної служби статистики та зведеної інформації Чернівецької обласної військової адміністрації (ОВА), Департаменту регіонального розвитку за 9 місяців 2022 року до бюджетів громад області надійшло 1589,0 тис. грн, що на 133 % більше в порівнянні з аналогічним періодом 2021 року – тоді до місцевого бюджету надійшла 681 тис. гривень. Найбільший приріст туристичного збору був у Чернівецькій, Тарашанській, Хотинській, Сокирянській, Новоселицькій, Вижницькій та Берегометській громадах. Чернівецька область має потенціал для задоволення туристичних потреб найрізноманітніших категорій мандрівників — від прихильників пізнавального та активного відпочинку до прихильників комфортного або екстремального туризму, враховуючи широкий діапазон бюджетів.

Для ефективного просування найбільш привабливих туристичних об'єктів було визначено шість ключових туристичних магнітів регіону:

- Історичний центр міста Чернівці;
- Державний історико-архітектурний заповідник «Хотинська фортеця»;
- Великий Гук і каскад буковинських водоспадів;
- Гірськолижний курорт «Мигово»;
- Урочище Лужки з унікальним джерелом мінеральної води (на відстані 79 км від Чернівців);
- Центр світового старообрядництва в селі Біла Криниця.

З метою підвищення конкурентоспроможності туристичної сфери регіону та на виконання оперативної цілі 1.3 «Розвиток туризму та рекреації», передбаченої Стратегією розвитку Чернівецької області до 2027 року, була розроблена Програма розвитку туризму в Чернівецькій області на 2021–2023 роки. Саме ці стратегічні напрямки стали основою для реалізації проєктів із залучення грантових ресурсів, спрямованих на зміцнення туристичного потенціалу Буковини. Серед успішно реалізованих програм варто розглянути окремі:

1. «Smart Travel Bucovina» - проєкт фінансується в рамках Спільної операційної програми «Румунія-Україна 2014-2020». Грант ЄС для України складає 17022,6 євро, в тому числі сума співфінансування на реалізацію проєкту «Місто на долоні» становить 1891,4 євро. Проєктом передбачено створення мобільного додатку до якого внесено до 304 туристичних об'єктів. Даний застосунок, дає можливість знайти найближчі архітектурні, музейні та гастрономічні локації у регіоні.

2. «Carpathia Unesco – green Carpathia (Integrated cross-border touristic route)» - даний проєкт фінансується в рамках Спільної операційної програми «Угорщина-Румунія-Україна 2014-2020». В цьому контексті грант ЄС для України складає 75727,65 євро, в тому числі сума співфінансування на реалізацію проєкту становить 8414,19 євро. У межах реалізації проєкту передбачено створення транскордонного туристичного маршруту, який об'єднає об'єкти культурної спадщини, зокрема ті, що внесені до списку ЮНЕСКО. Ідея проєкту полягає в тому, щоб закласти концептуальні основи для розвитку туристичної галузі Чернівецької області як прибуткового сектору економіки, підвищити рівень туристичної інфраструктури та загальну привабливість регіону для відвідувачів. У перспективі це має сприяти формуванню позитивного іміджу області як регіону з розвиненою сучасною індустрією гостинності.

Однак реалізація туристичного потенціалу регіону гальмується низкою проблем. Матеріально-технічна база більшості туристичних і рекреаційних

об'єктів, зокрема ключових туристичних локацій, є застарілою й не відповідає сучасним стандартам, що вимагає значних інвестицій у оновлення та технічне переоснащення. Також зростання туристичних потоків у регіон значною мірою стримується недостатньою кількістю сучасних об'єктів сервісного обслуговування й обмеженими можливостями розміщення туристів.

До того ж існує низка інфраструктурних недоліків: низький рівень забезпеченості автомобільних шляхів туристичною інфраструктурою, відсутність вказівників та інформаційних щитів до туристичних об'єктів, поганий стан доріг і складність доїзду до багатьох популярних місць. Більшість об'єктів культурної спадщини перебувають у незадовільному стані, що також знижує їхню туристичну привабливість. Бракує кваліфікованих кадрів у сфері туризму, а також системного рекламного супроводу та інформаційної підтримки. Руйнація історико-культурних пам'яток додатково ускладнює розвиток галузі.

Попри ці виклики, туристична галузь Чернівецької області продовжує функціонувати навіть в умовах загальнодержавної кризи. У майбутньому її відновлення та розвиток мають стати одним із ключових напрямів стратегічного планування, що передбачає інтеграцію туризму до регіональних та національних стратегій, а також залучення грантових ресурсів для реалізації проєктів післявоєнного відновлення.

По завершенню війни набуде популярності лікувально-оздоровчий туризм, тому важливо наразі провадити роботу з підготовкою інвестиційних проєктів в напрямку рекреаційно-курортної діяльності. А саме:

- сприяти розвитку бальнеологічного туризму у Вижницькій громаді на основі використання лікувально-оздоровчих властивостей мінеральних джерел в с. Черешенька та м. Вижниця (ок. Рівня);
- будівництво санаторно-курортної зони на базі екокурорту «Хутір-Тихий»;
- створення санаторного (сірководневого-банного) комплексу в с. Селятин;

- створення лікувально-санаторного комплексу «Герцаївські джерела»;
- створення курортно-санаторного комплексу купольного типу на г. Томник-Тікуль (РЛС Памір).

Також акцент варто зробити на розвитку культурно-пізнавального туризму. В цьому напрямку, запроваджено цикл заходів щодо культури діалогу, соціальної згуртованості, безбар'єрності та багатофункціонального культурного простору.

ВИСНОВКИ

У процесі виконання дипломної роботи було досягнуто мету дослідження – проведено комплексну оцінку природно-рекреаційного потенціалу Чернівецької області як основи для розвитку оздоровчого туризму, що базується на аналізі природних ресурсів, екологічного стану, просторової організації території та сучасної інфраструктури. У відповідності до поставлених завдань сформульовано такі висновки:

1. Поняття природно-рекреаційного потенціалу та оздоровчого туризму було розкрито у теоретичному аспекті. Природно-рекреаційний потенціал розглядається як сукупність природних чинників і ресурсів, що можуть бути використані в оздоровчій діяльності людини. До основних складових цього потенціалу належать кліматичні, гідрологічні, ландшафтно-естетичні, флористичні, фауністичні та мінерально-сировинні ресурси. Оздоровчий туризм визначено як вид рекреаційної діяльності, орієнтованої на використання природного середовища для покращення фізичного та психоемоційного стану відвідувачів, що є особливо актуальним в умовах зростання попиту на екологічно орієнтовані форми відпочинку.

2. Проведено оцінку основних природних ресурсів Чернівецької області, що мають значення для розвитку оздоровчого туризму. Кліматичні ресурси регіону сприяють розвитку сезонного та цілорічного туризму, особливо в гірських і передгірних районах з помірно континентальним кліматом. Гідрологічний потенціал представлений значною мережею річок, наявністю мінеральних джерел і водосховищ. Ландшафтне розмаїття, зокрема поєднання рівнин, височин та Карпатських масивів, створює привабливе середовище для активного й оздоровчого відпочинку. Біотичні ресурси, включаючи лісові масиви, флористичне й фауністичне багатство, доповнюють рекреаційні можливості краю. Загалом регіон має високий природно-рекреаційний

потенціал, зокрема завдяки наявності екологічно чистих територій та різноманіттю лікувально-природних ресурсів.

3. Проаналізовано сучасний стан туристичної інфраструктури та визначено напрямки її вдосконалення. Хоча Чернівецька область володіє мережею санаторно-курортних закладів, баз відпочинку, екоферм і туристичних маршрутів, інфраструктура потребує модернізації. Основними проблемами є нерівномірний розподіл об'єктів, обмежена кількість високоякісних послуг у сільських та гірських місцевостях, а також низький рівень цифровізації туристичних продуктів. До перспективних напрямів покращення належать: розвиток екологічного туризму, оновлення інфраструктури біля мінеральних джерел, створення нових вело- та піших маршрутів, інтеграція рекреаційних ресурсів у регіональні програми сталого розвитку.

4. Створено структуру інтерактивної карти для просторового планування розвитку оздоровчого туризму в області. У рамках дослідження обґрунтовано алгоритм побудови тематичної карти з використанням Google My Maps, що включає просторову локалізацію мінеральних джерел, лікувально-оздоровчих закладів, природоохоронних територій, рекреаційних лісів та інших ресурсів. Така карта може використовуватись як інструмент підтримки прийняття рішень для планування маршрутів, інвестування, туристичного менеджменту та промоції регіону. Її доступність, інтерактивність та можливість постійного оновлення роблять її важливою частиною сучасного туристичного планування.

Таким чином, результати роботи підтвердили наявність сприятливих природних передумов для розвитку оздоровчого туризму в Чернівецькій області. Водночас, реалізація цього потенціалу вимагає комплексного підходу – інтеграції просторового планування, модернізації інфраструктури, збереження природного середовища та цифрової підтримки туристичних продуктів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Hajioff, Steve. Health Tourism : 100 years of living science. Imperial College, London, November 2007. URL: <http://www1.imperial.ac.uk/resources/4042628D-4531-BB7D0F8293266C76> (дата звернення : 17.09.2024).
2. Iordache, C. and Ciochina, I. Medical Tourism Industry Challenges in the Context of Globalization. *Management Strategies Journal*, 2014. № 7. P. 62-70.
3. Lanz Kauffman E. Wellness tourism : market analysis of a special health tourism segment and implications for the hotel industry. *Journal of Vacation Marketing*, 2001. № 7 (1). P. 5-17.
4. Medical Tourism vs. Traditional International Medical Travel : A Tale of Two Models. *International Medical Travel Journal*. 2008. URI : <http://www.imtj.com/articles/2008/medical-tourism> (дата звернення : 09.09.2021).
5. Moody M. Medical tourism : employers can save significant healthcare 108 dollars by having employees seek overseas options. *Rough Notes*. 2007. № 150 (11). P. 114-116.
6. Spa Definitions. Intelligent Spas. URL : http://www.intelligentspas.com/main/MediaCentre.asp#Spa_Definitions (дата звернення : 17.09.2021).
7. Turner L.G. Quality in health care and globalization of health services: accreditation and regulatory oversight of medical tourism companies. *International Journal Quality Health Care*. 2011. 23(1): 1-7.
8. UNSD and UNWTO. International Recommendations for Tourism Statistics, 2023 (IRTS 2023). UN Department of Economic and Social Affairs Statistics Division and UNWTO. Madrid, New York, 2023.
9. Vitaliy M. Pashkov, Iryna A. Golovanova, Andrii A. Olefir. The impact of the legal regime of intellectual property protection in the pharmaceutical market. *Wiadomości Lekarskie*. 2016, Nr 3 (cz. II). Tom LXIX. P. 582-586.

10. Бабов К. Д. Лікувально-оздоровчий туризм – один із сучасних напрямків підвищення ефективності діяльності санаторно-курортної сфери. *Записки реабілітології*. 2019. С. 5–9.
11. Бабов К. Д., Дмитрієва Г. О., Тихохід Л. В., Гавловський О. Д. Лікувально-оздоровчий туризм – один із сучасних напрямків підвищення ефективності діяльності санаторно-курортної сфери. *Сучасні стратегії розвитку туризму та готельно-рекреаційного бізнесу*. 2021. С. 6–19.
12. Барна М. Інноваційні стратегії в туризмі. *Індустрія туризму і гостинності в Центральній та Східній Європі*. 2022. Т. 5, № 1. С. 1–12.
13. Ведмідь Н. Санаторно-курортний комплекс як системний об'єкт наукового пізнання. *Зб. наук. пр. Черкаського державного технологічного унту. Сер. : Економічні науки*. 2014. Вип. 36(1.2). С. 43-51.
14. Гавловський О. Лікувально-оздоровчий туризм – один із сучасних напрямків підвищення ефективності діяльності санаторно-курортної сфери. *Медична реабілітація, курортологія, фізіотерапія*. 2019. № 2. С. 1–9.
15. Галасюк С. Економіка та суспільство. Концептуальні підходи до визначення терміну «лікувально-оздоровчий туризм». *Економіка та суспільство*. 2023. № 47. С.1–9.
16. Годя І. М. Спортивно-оздоровчий туризм у світі й Україні: соціальний та економічний аспекти. *Гілея: науковий вісник*. 2016. С.1–10.
17. Дернова К. Розширення послуг лікувально-оздоровчого туризму в Україні. *Вісник аграрної науки Причорномор'я*. 2017. № 4. С. 62–71.
18. Дзюба В. В. Рекреаційно-оздоровчий потенціал Дніпропетровської області. *Вісник національного технічноо університету «Дніпровська політехніка»*. 2018. С.66– 120.
19. Долинська О., Шоробура І., Гільберг Т. Замковий туризм Тернопільської області: сучасний стан та перспективи розвитку. *Економіка та суспільство*. 2024. № 63. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-63-105> (дата звернення: 23.12.2024).

20. Запотоцький С. П., Горин І. В. Сучасні тенденції розвитку лікувально-оздоровчого туризму у Львівській області. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Географія*. 2018. Вип. 3. С. 70-76. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_geograf_2018_3_14 23.09.2021).
21. Захаріна А. Формування готовності майбутніх фахівців з туризму до анімаційної діяльності в рекреаційно-оздоровчій сфері : дис. ... канд. пед. наук : УДК 796.5. Запоріжжя, 2021. 140–210 с.
22. Карпенко Н. М. Ю. В. Регіональні аспекти розвитку лікувально-оздоровчого туризму в умовах модернізації економіки : дис. ... канд. екон. наук : УДК 338.48. Полтава, 2017. 1-8 с.
23. Карпенко Н. М., Карпенко Ю. В. Регіональні аспекти розвитку лікувально-оздоровчого туризму в умовах модернізації економіки. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія : Економічні науки*. 2017. № 2. С. 172–179.
24. Кілінська К. Рекреаційно-туристичне природокористування в Україні: сучасний стан і перспективи. *Рекреаційно-туристичне природокористування в Україні*. 2021. С. 1–88.
25. Колісник В. Інноваційні підходи до розвитку санаторно-курортного туризму в Україні. *Журнал економічних наук*. 2023. Т. 10, № 3. С. 45–60.
26. Кузишин А. Територіальна організація оздоровчо-відпочинкового туризму в Тернопільській області. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2019. № 10. С. 180–184.
27. Лелик Л. І. Актуальні проблеми економіки та управління в умовах системної кризи. Збірник наукових праць МАУП: Матеріали Міжнар. науково-практ. інтернет-конф., м. Львів, 28 листоп. 2018 р. Львів, 2018. С. 5–100.
28. Макеєвої М. О. Лікувально-оздоровчий туризм в Україні: стан і перспективи розвитку : дис. ... канд. геогр. наук : 242. Київ, 2023. С. 9–41.
29. Максимчук М. Лікувально-оздоровчий туризм в Україні : дис. ... д-ра іст. наук. Київ, 2020.

30. Мезенцева І. В. Ресурсний потенціал розвитку лікувально-оздоровчого туризму Волинської області. *ПВНЗ «Академія рекреаційних технологій і права»*. 2021. С. 25–32.
31. Ніколаєнко О. Географія та туризм. *Матеріали VI всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції Харківського національного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди*. 2023. С. 60–67.
32. Павленко Є. Оздоровчий туризм: навчальний посібник для студентів денної форми навчання. Харків : НФаУ, 2021. 114 с.
33. Павленчик Н. Економіко-соціальні відносини в галузі фізичної культури та сфері обслуговування. *Економіко-соціальні відносини в галузі фізичної культури та сфері обслуговування : VI Міжнар. науково-практ. конф.*, м. Львів, 9 трав. 2024 р. Львів, 2024. С. 56–58.
34. Парфіненко А. Ю. Проблеми та перспективи розвитку лікувально-оздоровчого туризму в Україні (у порівнянні з країнами Центральної Європи). *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм*. 2018. Т. 130. С. 130–135.
35. Петров І. І. Сучасний стан та перспективи розвитку туризму. *Регіональні курортно-рекреаційні системи : Матеріали Міжнар. науково-практ. конф.*, м. Чернівці, 2 трав. 2018 р. Чернівці, 2018. С. 60–110.
36. Про затвердження стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 16 березня 2017 р. № 168-р: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2017>. (дата звернення: 12.09.2024).
37. Равіна О. Лікувально-оздоровчий туризм у Німеччині. Кваліфікаційна робота здобувача вищої освіти. 2024. С. 1–61.
38. Рибалко Л. Технології здоров'язбереження: теорія і практика. 2019. 170 с.

39. Устименко Л. Розвиток туризму та його вплив на трансформацію туристичної індустрії України. *Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія: туризм*. 2019. Т. 2, № 1. С. 49–59.
40. Фокін С. П. Спортивний і спортивно-оздоровчий туризм: питання термінологічного апарату. Педагогіка, психологія та медикобіологічні проблеми виховання і спорту. 2016. XXI. С. 88–90.
41. Ходикін Д. Лікувально-оздоровчий туризм в Болгарії. Кваліфікаційна робота бакалавра. 2020. С. 1–71.
42. Чабаненко Ю. А. Ефективні моделі підприємницької діяльності в сфері зеленого туризму. *Підприємництво у сфері послуг: реалії сьогодення і перспективи* : Матеріали II всеукраїнської інтернет-конференції. м. Черкаси, 15 листоп. 2019 р. Черкаси, 2019. С. 1–78.
43. Черновський С. Лікувально-оздоровчий туризм у контексті сталого розвитку. *Міжнародний туризм*. 2017. С. 457– 458.
44. Шандова Н. Ресурсне забезпечення оздоровчого туризму. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2018. С. 12–16.
45. Шестель О. Г. Туризм як фактор міжнародного співробітництва та сталого розвитку регіону. *Туристичний та готельно-ресторанний бізнес в Україні: проблеми розвитку та регулювання*. м. Черкаси, 22 берез. 2018 р. Черкаси, 2018. С. 1–10.